

MIŠKAIS ATEINA RUDUO

[...]

ŠEŠTAS

Iškeliavo jis anksty, drumstai šiltą ankstyvo pavasario pirmąjį rytą. Kai nuo aušros varnėnai švilpavo, šiaušdami žvilgančias plunksnas, ir pakluonėse triliavo vieversiai. Ir daugelis kitų paukščių, nematytų per žiemą, sutūpę į medžius ar greitomis kojomis striksėjo arimų grumstais ir pievų prabrinkusiais kelmeliais. Ploni, skysti debesys lyg išskidėjęs marškonis nudraikė padangę, prilaikydamas saulės karštį, tartum nenorint iš karto užlieti žemės putojančiu gaivalu. Minkštas vėjas laižė rankas, švelniais pirštais grabinėjo veidą ir drąsiai laužėsi į atsegtą antį.

Leidosi pėsčias šlapiu, tačiau spėriai brinkstančiu keliu. Skalbinių ir darbo drabužių ryšulėlį nešėsi po pažastim, ketindamas, pasiekęs mišką, išsipjauti lazda ir pasiejus užsikelti ant peties. Motina nustebo, sužinojusi, kad jis išeina pas ūkininką, ir nustebo dar didžiau, kad nelaukia švenčių. Kelios dienos belikę, ir ar ne mieliau visiems kartu, kaip tai būdavo per daugelį metų. Kas gi tos šventės, laistomos liesu alumi – motina geresnio nepadarys, margučiai, ridynės, dainelės? Vaikai tegul džiūgauja ir laukia. Ir pats laukė kareivinėse tų dienų ir labai nusiminė sužinojęs, jog negaus atostogų. Kaip krimtosi, pavirtęs ant lovos tuščiam kazemate*, suremtas gaudulio ir nevilties, lyg amžiams būtų pasmerktas tarp mūrų, akmeninės aikštės ir geležinės drausmės. Gimtieji laukai jį, ramų, namie užaugintą vaiką, traukė tvirtai, nenugalimai.

Gal traukė ir dabar, tik jis nenorėjo prisipažinti, laikydamas save suaugusiu ir subrendusiu. O gal dėl to, jog nesuvokė, koks naujas bruožas įsirėžė viduj. O gal ir to nebuvo, tik išsisklaidymas paskutinių vaikystės šešėlių, dar niekuom nepakeistų. Ir ten, kaip kempinė ištroškusi, laukianti ir imli.

Brolis siūlėsi pavėžėti. Jis atsisakė, patardamas ilsinti arklius ateinančiai sėjai. Kaip ilgametis artojas, jis turėjo patyrimo ūkio reikaluose. Jis ir dabar ėjo arti, tik svetimų dirvų.

Išėjo laiku, turėdamas prieš save begaliniai ilgą pavasario dieną, ketindamas išnaudoti ją kaip poilsį niekieno netrukdomai keliaujant džiūstančiais laukais ir miškais. Vildamasis atsigauti ir apsitvarkyti. Jo mintys buvo keistai susipynusios ir sukosi įvijai, vienodais tarpais nutoldamos ir sugrįždamos kaip virvė, kurios vienas pluoštas turėjo kitą storį ir spalvą.

Jis tebegyveno tęsiniu vakarykščių nuotarčių, taip stipriai vienu metu jį užgriuvusių. Ir neatlyžusių, net sapne lydėjusių. Ir pabudęs ryžosi nebelaukti ir išeiti. Nieko jis nepaliko, ką turėtų prisiminti, kas verstų tolstant atsigręžti, ilgai mojuoti ranka ir pagaliau eiti atbulam, akis įsmeigus į baigiančius sudilti ryškiausiai matomus tos vietovės daiktus, kaip malūno sparnus ar bažnyčios bokštus. Nieko jis nepaliko miesto gatvėse, vakar jam sukėlusiose nykų gaudulį savo neatšaukiamu tuštėjimu, nudardant grubiu

* Kazematas, arba kazematuota patalpa – bendriausia prasme storasienė patalpa karo reikmėms, paprastai įrengiama forte, po pylimu ar požemyje. Joje nuo bombų saugoma įgula, šaudmenys, parakas, pabūklai, maisto atsargos ir kitas turtas. (Red.)

grindiniu paskutiniams kaimiečių ratams. Turgavietėje paliekant mėšlą, pabiras ir pusgirčius piliečius savo tarpduriuose ir tarpvartėse.

Ir sapnas tebepleveno savo šešėliais ir atšvaitomis jo pašamonėje. Daug ko jis nebeįsivaizdavo taip, kaip buvo iš tikrųjų. Jis grobstė rankomis trupinius, žarstė juos, jų menkus likučius, ir jie, tačiau tarsi lašai iš kvapnaus medaus korio, kritę vandens stiklinėn, jį nudažė savo spalva ir žėrėjo.

Kam jis turėjo būti dėkingas už tą retą dvasios pakilimą lyg dovaną, jį prikėlusį su brėkšma ir išleidusį kelin? Ir nebeatrodė jam keista, kad baudėsi tokiu našiu žingsniu į ten, iš kur visą laiką veržte veržėsi. Kas buvo sudavęs smūgį jo gaižiam nerimui, jį laikiusiam įtemptą tartum jauną karštakraujį arklių laužtukais, nervingai virpančiomis šnervėmis ir šonais, kas akimirka pasiruošusiais aštriam pentinų brūkšniui? Kur tas bodėjimasis savim, nenoras matyti nieko aplink, žiūrint į daiktus iš nuotolio, žvelgiant ilgesingai už miško?

Jis palygino rytą su rytais praėjusios žiemos, kai tekdavo grįžti prie darbo visai ilgai savaitei. Tos slogios nuotaikos nebenorėjo prisiminti. Stebėtinai greitai ji liko nubraukta tartum įkyriai bjaurus voratinklis, vėlėsis ant akių ir erzinęs. Jis džiaugėsi ir giedriu žvilgsniu apmetė laukus ir vienkiemių stogus, išsinėrusius iš sniego, pavasario lietaus nupraustus ir nušvitusius saulėje.

O miškas kilo ir augo priešais, užimdamas vis didesnę ir didesnę regimojo pasaulio dalį. Kartą jį vežėsi tėvas iš giminių. Nuolat atsigręždamas, jis žiūrėjo ir stebėjosi, kaip žalias miškas pamažu tamsėjo, iki pasidarė juodas ir grėsmingas lyg nakčiai įsigalėjęs. Tokiame tikrai miške – manė jis tada, tesilaiko plėšikai ir žvėrys, nors, važiuojant per jį, klegėjo paukščiai, kvėpėjo vangarykščiomis ir sakais ir ankstyvaisiais grybais. Viršūnės siūbavo, įsirėžusios mėlynėje, ir jame buvo linksma, šviesu ir gera. Vėliau, jiems tolstant, jis pasidarė mėlynas, paskui apsitraukė ūkanom ir jau prie namų besmilko siaura dūmų juostele. Jo vaikystės pasaulį talpniai, sandariai iš visų pusių juosė miškų padūmavęs lankas. Prieš lietu paryškėjas, giedromis apsilbausęs ir virpęs kaitroje.

Dabar jis artėjo, ir priešingas reginys užvaldė jo širdį ir akis. Šmėklos ir raganos bėgo iš jo – juo jis artėjo. Miškas augo, miškas kilo,ėjo žalyn, aiškyn. Jau išsiskyrė pavieniai medžiai tiesūs rusvi pušų liemenys, eglių dantys ir kai kur tarp jų balta beržo gyslė.

Ir netrukus jau užpakaly lojo šunes, kudakeno vištos, bliovė veršiai – toli likusiuose vienkiemiuose ir kaimuose. Vieškelis, lyg vienu braukimu išvestas, aštriu spindžiu smego gilyn ir gilyn. Pradžioje skarotų eglių ir traškių lapuočių sakas praskyręs, pakildamas ir prarausdamas smėlėtas aukštumėles, kur svaiginamai aukštų ir tiesių pušų viršūnės susiglausdamos ošė pietų vėjyje. Slydo kojos ant sausų blizgančių spyglių, storai nuklojusių žemę ir šaknis, po kuriomis savo urvuose lindėjo lapės ir barsukai.

Jis išsitiesė po viena pušim, užsimerkęs, veidą atsukęs į saulę. Tamsiose lūžtvėse ir jaunuolynų tankmėse dar baltavo sniego lopiniai. O aikštelėje buvo šilta kaip vasarą. Tirpo sakai, iš atsikniojusios žievės karpė žiobtus ankstyvas vabalas, dūzgė pakilusi nuo skujos musė ir skruzdės pradėjo savo kelionę pušies kamienu aukštyn. Buvo uždara ir be jokio pašalinio garso, išskyrus tai, kas savaime gimė ir sklido pačiame miške. Bet tai netrukdė ramybei ir poilsiui. Miškas dūsavo iš visų plaučių, giliai iš krūtinės atsikvėpė miškas, išpūsdamas žiemos dusulį. Budo kraujas miško gyslose ir gausiai tvino iš žiemos padarytų žaizdų sakais ir sula. Kalė kietai ir nenuilstamai miško širdis galingu genio snapu.

Nuo smėlio kalnelių kelias kniubo į lygumas, iš abiejų pusių apgožtas blindžių ir karklų pūkuotais pumpurais, paraudusiais žirginiais alksnių ir lazdynų, pamažu užleidžiančių vietą skursnoms pušelėms ir beržiukams. Pritvinkusios sultimi spanguolių uogos kraujo lašais žėrėjo virš purios samanų, klastingai pasikiožinusios neatsargiai žengiančiai kojai. Ir vis toliau ir toliau akiai neaprepiamais tyrelio* plotais, kuriuos perkertant reikėjo kloti medį prie medžio, sumušti tvirtą grindinį ir ant jo supilti kelią.

Jis šilo. Ėjo atsagstęs, paraitojęs rankoves, švarką užmetęs ant ryšulio, pamauto lazda. Vienai vieninteli žėrimą, pakrautą maišais ir pora tvirtų arklių kinkytą, tesutiko kely. Jaunas vaikinai, galbūt ir jo

* Tyrelis – miškas, esantis į šiaurės vakarus nuo Tauragės. (Red.)

metų, gulėjo kniūpsčias, pagulęs vadžias ir botagą. Tokioj tyloj jis negalėjo praeiti nesušukęs džiaugsmingai:

– Sveikas! O kur keliauji?

– Į malūną.

Arkliai brido kelio viduriu, taškydami skystą purvą, o jaunas vežėjas gulėjo ant maišų ir svajojo.

Ilgai dar atsisukdamas matė tiesiu keliu nutolstantį vežimą, mažėjantį ir dingstantį nebežiūrimu tašku. O priešais ryškėjo nušvitusi palaukės spraga. Ėjo platyn, gilyn, pamažu išskeldama keletą trobesių ant kalnelio.

Virsnės. Vietovę ženklinanti lenta jau švietė prikalta prie paskutinio medžio, atskirai augančio turbūt tik tam, kad ant jo kabinėtų skelbimus ir kelio ženklus. Žingsnis savaimė lėtėjo, kojos pametė žangujį ritmą. Jis artinosi savo nusikaltimo vieton. Jį gąsdino ir traukė kaip kiekvieną nusikaltėlį žvilgterėti nors iš tolo. Bet to jis ir negalėjo išvengti – vieškelis bėgo pačia paname. Jį vis liek pastebėtų. O gal jam leis ramių ramiausiai praeiti? Tai būtų užvis geriau. Labai aišku, ir iš karto nukristų keli svarai, varginamai triną pečius. Tačiau svarstyti nebuvo kada, ir jis suko iš kelio, nors nieks nemojo pro langą ir nieks neišbėgo pasitikti. Šuva suloją ir, tingiai pavizginęs uodegą, vėl patogiai atsigulė.

Ar visus jis taip sutinka – pamanė, braukdamas purvą nuo batų į tyčia tam reikalui įtaisytą geležį ant laiptelių.

Šeimyna valgė.

– Skalsink Dieve!

– Ačiū, ačiū.

– Prašom prie stalo.

– Jei šaukštą atsinešei, tai gausi pavalgyti, – pašokusi jau ruošė jam vietą Milė.

– Šaukštą ir būsiu užmiršęs užsikšti už aulo. Šiaip viską turiu.

– Teks jau paskolinti tam kartui. Ką darysi. Veronika jį apžiūrėjo iš visų pusių ir nesimatė, kad kuom nepatenkinta būtų.

– Pražuvėlis, pražuvėlis. Nebesirodo. Išlėkė, viską palikęs vidurnaktį. Vakar dairiausi po turgų. Tik Petras paskui, sakė, sutikęs.

Jis nukaito ir prisimerkė. Blogiausia, kad negalėjo atsiminti, ką darė ir ką šnekėjo po to. Kad langą išmušė, taip. Bet Gužas jau, matyt, buvo naują įdėjęs. Jokių žymių čia vykusio siautėjimo.

– Buvau...

– Buvot ir apšilti?

– Kur nebūsi.

– Kas be to – visų kelių galas.

– Kol atplaukiau per mišką, net apšilti teko. Vienmaršiniui, ir tai tik pačiam smagume.

– Sušilo. Kalneliai jau baltuoti ima. Po švenčių jau ir į vagą kibsim, – ūkiškai pritarė Gužas.

– Ar teisybė, Tiliau, – teiravosi Milė, – kad į Basiuliškes pereini? Gal, sakau, Petras melavo?

– Nemelavo.

– Ar metams?

– Kol kas lik mėnesiui.

– Jei patiks, pasiliksi.

– Kur ten nepatiks? Su pagaliu nebeišvarys. Toks dvaras, – šaipėsi mergina.

– Gal patsai bėgsiu, be pagalio.

– Tas tiesa, – linkčiojo Gužas. – Juk ne ponauti eina. Dvaras dvaru, o iš darbininko atsiima, kas reikia.

– Ačiū už pietus.

– Nėra už ką. Nepatiko gal, tik ar sakysi? – branginosi šeimnininkė.

Kalba kliuvinėjo. Anom dienom, kai susirinkdavo atsiimti uždarbio ir prasėdėdavo vakarus, buvo kitaip. Bet tada kam rūpėjo. Buvo kiti laikai, kitos nuotaikos. Ir tai atrodė taip seniai buvę, taip seniai, jog žmonės per tą laiką spėjo pasikeisti, surimtėti, gal net paaugti. Jis dairėsi, spėliojo, nieko iš viršaus nematė ir tačiau netikėjo, kad viskas likę po senovei. Jis rinko žodžius, dėliojo juos, ketindamas atsiprašyti, kai tik pasiliks viena Gužienė. Ką ji mano? Ir ką mano Agnė? Ji greitai dingo nuo stalo. Pasilikti ir mikčioti visgi buvo kvailoka, bet ir išeiti nesiskubino.

– Malkų krūvą sulig pastoge pripjovę, – sugalvojo ūmai. – Ar nereikia talkininko?

– Ne kiek ten tų malkų, – kukliai pasiteisino Gužas.

– Reikia, reikia. Už pietus turi atidirbti, – džiūgavo Milė. – Toks vyras, išsidykinėjęs kaip jautis. Tik gerą kirvį parūpink, tėtukai.

– Ar tu neprikąsi liežuvio! Kaip mazgotę paleidusi visuomet, – barėsi motina.

– Parūpink gerą kirvį, parūpink, Mile. Kad pasiusiu daužyti. Žinai, kad ranka įtaisyta, – juokais vertė Tilius ir galvojo, kad čia viskas žinoma ir kad niežti mergai liežuvius. Bet tiek to, jis ir nemanė ko nors nuslėpti. Pagaliau ir nebuvo ko varžytis. Ranka įtaisyta ir malkoms skaldyti, ir snukiams daužyti. Ir dar jis padaužys, dievaži, reikalui esant, taip padaužys, jog tyrelio kipšas nešis užsimerkęs. Jeigu jau kartą pamėginta, tai, žinai, paskui ir nejučiom susigniaužia kumštis.

Saulė kybojo aukštai ant miškų ir blizgėjo vandeny. Traukdama iš žemės pašalo likučius, traukdama gležnutį daigą iš senos velėnos, aižydama pumpurus ir sprogdindama ažuolo gilės kevalą po pernykščių lapų klodu. Ramiausiai jis galėjo keletą valandų pasidaruoti Gužo skiedryne ir tai laiku nueiti pas Doveiką. Stipriais kirvio smūgiais smulkino storas ir šakotas kalades. Ėmė iš vienos krūvos ir mėtė į kitą, lyg rūšiuotojas prekių, per savo pirštus perleisdamas ir atiduodamas vartotojui. Ne vargas, o pramoga jam buvo, dainuojant paukščiams nuo tvorų ir stogų ir vėjui duskinant atsegiotą antį.

Leisdamas kirvį žemyn, jis jautė, kad jo judesiai yra sekami pro langą ar iš kur kitur. Staigiai atsisukdamas, mėgino sugauti slaptą stebėtoją, bet nė vienam trobos langų nevėpsojo prisiplojęs veidas. Ir vis tiek jis šilo ir neatsikratė to jausmo.

Jį sekė. Aišku. Sustojęs parūkyti ir šnekučiuodamas su Gužu, netikėtai pasisuko ir užkliuvo žvilgsniu dvišypį priemenės langelį.

– Ak tu, – pagrasė pirštu, ir nuo to jam pasidarė nuostabiai lengva ir gera. Mergaitė pasislėpė, bet nuotaika nedingo.

Veronika, atnešusi alaus ašotėlį, pečius kraipė, matydama, kiek padaryta.

– Tėvui dvi dienas būtų užtekę. O čia beregint. Gana jau.

– Dar tą krūvelę.

Ir ta krūvelė netruko. Tada juos kvietė užkąsti.

– Dar gandras neparskrido. Ne laikas pavakariams.

– Jau mes matėm. Suko ratus viršum eiguolio uosio ir nusileido į slėnelį, – pasigyre namiškiai.

Jeigu jau gandras namie, tai ko daugiau bereikia. Tilius pasiėmė savo ryšulį, užsimetė švarką.

– Palydėtum, Agnė. Nors iki tilto.

Jiedu išėjo ir iki tilto nepratarė nė žodžio. Tilius praplyšo skardžiu juoku.

– Nugį tu, rimtuole? Ar į davatkų broliją įsirašei? Matai, kad pavasaris abiem rankom kimba į krūtines. Matai, kas darosi aplink.

– Tiliau, tu nepyk. Aš visai nenorėjau... – ji tempė pirštais mazgą skarelės, prilaikančios jos plaukus, tempė, iki ji atsirišo ir pagriebta vėjo suplazdėjo kaip didelis paukštis. Ir jos plaukai taip pat.

– Ko tu nenorėjai?

– Aš nenorėjau, – tęsė, nepakeldama akių.– Aš tik užbėgau pasiimti šukų, kai mama pasakė, kad jis pasiliks.

– Blogai mama pasakė.

– O tas niekšas sugriebė už rankų...

– Aha.

– Ir lenda artyn. Kiša savo snukį...

– O aš tada per tą snukį, per tą snukį. Ar ne? O ko jam kaišiotis, kur nereikia? Ir gerai – daugiau jau nebenorės. Bet palikim, Agne, neverta prisiminti, kas nesmagu.

– Tai tu nepyksti? Ant manęs? – pasižiūrėjo Agnė iš apačios vaikiškai bugščiomis ir vaikiškai giedriomis akimis.

– Už ką? Varge tu mano... Aš galvojau priešingai, kad jūs visi, ir tu, ir tavo motina, mane baisiausiai keikiate. Rodos, to nematau. Gal kai manęs nėra? Bet dabar man nusispjauti.

– Tikrai nusispjauti. Nes ką sakė mama – jau rytą užmiršo. Tu išlėkei kaip perkūnija. Nieks su tavim negalėjo susikalbėti. Dieve, kaip buvo baisu tą naktį...

– Gal ir buvo? O kas taip baisu? – Tilius gūstelėjo petim. – Žiūrėk, medžius neša!

Jau iš toliau girdėjosi savotiškas ūžesys, braškėjimas, trinksėjimai – tai popiermalkės atsimušinėjo į tilto polius, trynėsi, brūžinosi ir vienu išisiniu ošimu, viena tiršta srove smuko po tiltu. Vanduo buvo sukilęs taip aukštai, jog betrūko kelių pėdų iki grindinio. Jis liejosi plačiai, tvino pievomis trigubai platesniu ruožu. Nieks nebūtų patikėjęs, jog tai ta pati Vilkija, per žiemą snaudusi po ledu, siaura ir vingiuota. Tilius, niekad to nematęs, stebėjo akis išvertęs, pagautas ūžesio, prikandęs nuostabos šūksnį. Galva sukosi ir svaigo, nugara lakstė keisti šiurpuliai ir, nejausdamas to, viena ranka apkabinęs, spaudė mergaitę vis arčiau ir tvirčiau, lyg pabūgęs, kad gali ją sugriebti srovė.

– Kaip puiku! O aš kažkodėl maniau, kad jau seniai jie nuplaukė.

– Naktim vis pašaldavo. Tik vakar išnešė ledus.

Panirdami, iškildami, skandindami vienas kitą, susiremdami galais, plaukė ir plaukė popiermalkių pagaliai, talpniai užpildę upę, nu grindę gruoblėtu, judančiu tiltu. Linko karklų šakos – juos pagulo, čiuožė per viršų, draskė juodalksnių žievę. Ir žemyn, tokiu greičiu, koku tvino atgijusios tyrelio versmės.

O ten, kirtimuose, darbavosi Petras, Každaila, Tugaudis ir kiti, dviem pamainom versdami medžius į vandenį. Jie skubėjo, nes vanduo nelauks. Ten lakstė Špicas, pametęs auksinį dantį ir proklamacijomis apsilypdęs, kaip vaizdžiai pasakė eigulys. Dabar jau jiems gerai moka, bet greit ir pasibaigs.

Vėjas šiaušė vandens klanus ir priguldamas pažemiu lėkė iš tolimo krašto. Vėlė plaukus, rovė kepurę nuo galvos, traukė iš rankų Agnės skarelę ir vertė jos sijonėlį aukštyn. Pavasaris tartum nuo sieto nusidaužęs dveigys žvengdamas ir spardydamasis draskėsi tarpmiškėje.

O Agnė viso to lyg ir nematė. Ji pati savimi buvo pavasaris, pati gražiausia pavasario apraiška, kaip žibuoklė alksnynėlyje, kaip svyrančio ant vandens gluosnio šakelė, tirštai nukibusi geltonomis plyštančių pumpurų spurgomis, į kurią suskrido pirmosios bitės. Ji glostė jo ranką.

– Skauda labai?

– Ne.

– Skauda. Sąnariai iki kaulo nuplėšti.

– Jūsų priemenės kuriam kampui didesnę žymę padariau.

Taip, ir ne juokais taip galėjo būti, nes ten viskas vertėsi per galvą, kai du tokie jaučiai susirėmė ragais.

– Ar tau labai bloga buvo kalėjime?

– Iš kur ten? Visai neblogai.

– Bet jie mušė kasdien.

– Kas?

– Sargai ir prižiūrėtojai. Su šikšnos kančiuku tris kartus per dieną, o valgyti tik kartą.

– Kas tau sakė?

– Visi taip sako.

– Meluoja jie, Agne, neklausyk tu, – Tilius purtė abiem rankom tilto atramą. – Nė sargų, nė prižiūrėtojų ten. Tik valsčiaus sargas, o jis šaunus vaikas. Ne kartą mudu išgėrėm.

– Tai jie mane tik erzino, begėdžiai, – papyko mergaitė. – Visko jie man pripasakojo. O ką tu veikei ten?

– Drybsojau, varčiausi ant suolo – maniau, kad šonai prakiurs. Lošiau šachmatais su sargu, knygas skaičiau.

– Knygas skaitei?

– Taigi. Sargas jų man atnešdavo iš valstybinės bibliotekos.

– Tai kada tu semdavai vandenį iš vieno šulinio ir pildavai į kitą? O kai tą pripildavai, tai vėl atgal?

– Ką tu paistai, mergyt? Kas tie, kurie taip tave kvailino?

– Gi Petras ir Baikštys, vakar grįžę iš miesto.

– Už tai mes jiems kudlas nurausim.

Gera jiems juokauti ir štukas krėsti. Čia, Virsnėse, juk nieko daugiau ir nėra, jei ko nors iš šalies neprasimanytumei. Čia taip visko po maža, po truputį – vietoje, kuri lengvai apžvelgiama vienu apmetimu, stovint ant tilto. Kol dunda jo apačia medžiai ir šniokščia sukilęs vanduo – bet jie nuplauks ir viskas nurims. Ir sugrįš į savo vagą upė, žmonės, naršus vėjas nurims ir sulapoję medžiai užkamšys spragas ir labiau sugniauš kaimelį prie upės, tarp miškų.

O ten, atokiau, vienkiemis, Basiuliškės. Ir ten tokie pat vargo kamuojami, ir jis pats eina prie jų prisidėti. Bet kol kas jis nesiskubino ir pasakojo mergaitei, ką matęs ir girdėjęs miestelyje ir namie. Ir ji pati gerai atsiminė ir daug ką pažinojo, nes gyveno tenai, kol baigė šešis skyrius pradžios mokyklos. O kodėl ji nesimokiusi toliau? Ar jos nebeleidę, ar ji pati nenorėjusi? O kaip jai būtų tikę rudas moksleivės rūbėlis su juoda priejuostėle!

Taip, tie rūbėliai gražūs, jai patiko ir, be abejo, jai būtų dailiai gulusi anoji suknelė. Bet ypatingo reikalo ji nejuto, o spirti nieks nespyrė. Ir apskritai neaišku, kodėl ji būtų turėjusi mokytis toliau.

– Kad daugiau žinotumei. Aš tą pats patyriau ant savo kailio. Blogai nemokytam.

– Tu tai mokytas, – pasakė ji įsitikinusi, kad jį net juokas suėmė.

– Pasakos. Taigi kad būtų bent kiek daugiau akis prakrapštę, nesibastyčiau šiandien kaip valkata.

– Visi žino – tai ne pasakos. Kad tu už žvalgą ir už viršaitį Doveiką mokytesnis. Eigulys tvirtina, jog tau ne vieta miške medžius kirsti. Bet, jei nori, gali – niekas nedraudžia.

– Ne, nedraudžia. Tas tai tiesa.

– Ir tu gali būti geležinkelių stoties viršininku arba...

– Ocho cho cho... – iš linksmumo užspringo vaikas ir apsikabino mergaitę. – Ne, nebūsiu stoties viršininku nė vadu. Nebūsiu, Agne.

– Ir tarnybos neužimsi?

– Neužimsiu.

– Ir gerai, – suplojo rankomis. – Bet dviratį vis tiek pirksi?

– Kam jis man? Juk aš būsiu čia pat. Nuo kalniuko pora gerų pasispyrimų, ir pas tave. Mažiau vargo. O su tarnyba irgi vien bėdos. Va, jei nori, paskaityk, ką jie rašo, – ištraukė iš kišenės laišką ir padavė.

– Matau. Bet geriau neskaitysiu. Aš ir taip žinau, kad tu nemeluoji.

– Galėčiau ir pameluoti. Bet taip jau yra, kad čia rašo, kviečia, vadinasi, mane tarnybon, Pagėgių apskritin. Pačiam Prūsų pasienu tai. Dviračiu jau nebeatvažiuočiau iš ten.

– Tai labai toli? – nusprendė Agnė.

– Taip.

Jis paėmė laišką ir perplėšė į keturias dalis. Popieriaus skiautės skrido iš jo rankų ir, supamos vėjo, nusileido ant vandens.

– Vaje. Dabar tai jau nebegalėsi užimti tos vietos.

– Nebegalėsiu. Ir nereikia man jos.

Iš miško plaukė ir plaukė medžiai, talpniai užpildę srovę. Poliai dundėjo, ir visa tilto apačia krebždėjo ir brazdinosi lyg prisigrūdusi milžiniškų vėžių. Pražulni pavakario saulė variu blizgėjo upės posūkyje, sužiebė liepsnas Virsnių vienkiemių languose ir toli toli gailiu nuovargiu aptraukė tyrelio plotus. Kitoj pusėj pro retas medžių šakas prasimušę raudoni stogai Basiuliškių tvartų ir klėties. Tilius pasiėmė ryšulį.

- Laikas man eiti.
- Palydėsiu iki anų liepų.

Ji įsikirto abiem rankom jo alkūnėn ir, galvą pakreipusi, žiūrėjo aukštyn į jo veidą. Ir pasišokėdama taškė liūgnelius.

– O ten, matai, Laurynas su krytimi žuvauja, – rodė ji kažkokią neaiškią žmogystą, kupstuojančią žemiau Doveikos pirties.

– Jau seniau pastebėjau. Tik negalėjau suprasti, kas ten ir ką dirba. Kaip didelė varlė pūtuoja šonais. Einu pažiūrėti, kaip jam sekasi.

- O kada užėsi pas mus?
- Kada nors. Kada nors, Agne. Juk mes dabar būsim kaip namie.
- Gerai.

Jos skarelė ir sijonėlis plevėsavo, bėgant tiltu.

[...]

DVYLIK TAS

Liepa kryžkelėje apsidengė skystu žalumu, kaip žalias pelėsių valktis ant vandenyje mirkstančio stuobrio. Smulkučiai ir lipnūs lapeliai spėriai dengė šakas ir paukščių lizdus. Liepa smilko pavasario kvaptimi ir kas valandą ir kas rytą iš po gaivios nakties tirštesniu ir kuplesniu kaubriu kilo kalnelio viršuje, kur kadaise susikirsdavo senas eiguvos kelelis su kitu, bėgančiu į Striūnos vienkiemį. Išvedus vieškelį ir tiltą, šunkeliai apžėlė, paskui juos išvarė, ir liepa gumšėjo atokiai, viena, pasiekiamą tik ežia tarp vasarojaus ir dobilų. O kai sukildavo rugiai, jų varpos susisiekdavo su apatinėm medžio šakom, ir atrodė, jog medis yra aptūpęs ir apglėbęs javus. Inkilų bitėms jau nieks nebeįkeldavo. Senasis Baikštys sustodavo prie vieškelio griovio ir kasydavosi antį, atskleidęs kailinių apikaklę. Toliau jis nebedrįso. Aukštai kilo pieninės kaminas, ir ten suvažiuodavo rytais daug bernų ir klegančių mergų. Daug vežimų jis matė prie Gužo krautuvės, iš kur kartais atžiegdavo pasigėrusių dainos.

Senajo eigulio akys veltui beieškojo atramos savo gyvenimo ir jo didelės veiklos akiratyje. Maža kas ten bebuvo likę. Miškus aplink išteriojo, ir už upės, kur nuo amžių ramiai snaudė apsamanoję vienkiemio stogai, prigulę prie žemės, turtingi, ramūs ir sotūs, jau raudonavo čerpės ir lentelėmis dengti, nulieti švediškais dažais, aukšti pastatai. Nuo skliautų kilo kartys ir kažkokios švėtrynės* sparnai, kurie sukdavosi ir kaukdavo vėjuje. Iš Doveikos trobos langų spigino balta šviesa. Tai elektra – sakė. Tokia kaip miestuose. Elektrą padaro vėjas, sukdamas geležinius švėtrynės sparnus. Vieną rytą, kai jis buvo atėjęs prie vieškelio, iš miško išmaurojo ir dulkes keldamas nurūko kažkas toks su langais ir durimis, pirties didumo, tik ilgesnis už pirtį. Marti paaiškino, kad tai autobusas. Jog autobusai dabar kas rytas eis pro juos ir vakare grįš. Būsią dabar gerai, arklių nebereikėsią mušti, norint pasiekti miestą. Mašina daug greitesnė už arklį, tik įsisėdai, ir neša tave, kur nori. Jis matė jaunus vyrus braidant paupiu, žiūrinčius pro trikojo viršų, tempiančius grandines, kalančius kuoliukus. Gyvai jam stojosi anie metai, kai matininkai atėmė iš jo žemes, kai kiti, į tuos panašūs, išbraidė jo vasarojų, kad paskui jo žemę perdalintų šiuomi vieškeliu. Po to jau nebebuvu gero. Nebebuvo gero nuo tos dienos, kai pirmas svetimasis įkėlė čia koją.

* Švėtrynė – vėjo malūnas. (Red.)

– Tai kultūrtechnikai daro planus. Upę pradės kasti, – aiškino sūnus.
– Upę kasti... Ar upes kas kasa? Jos pačios išsikasa sau vagas, ir kokias nori. Ir tai ne jūsų nosiai.
– Pamėginsim ir mes, pamėginsim. Vagą padarysim tiesią kaip stygą. Vanduo nubėgs iš tyrelio*.
Ežerą nuleisim.

– Ežerą?
– Nugį, nugį. Tai lydekų pažaliavusių, apsamanojusių, šimtmetinių pagriebsim, – tyčiojosi sūnus, jaunasis eigulys Baikštys.

Ežerą nuleis. Jau kuris laikas susirinkę troboj vyrai apie tai šneka. Ir gal iššnekės? Dabar su jais tu nesipirksi. Ežerą. Ar yra kas jo gelmę išmatavęs? Jo dugne tebestovi nugrimzdęs pušynas. Tinklo nenuleisi į jo vandenį. Tinklus sudrasko suakmenėjusios medžių šakos ir viršūnės. Didelės lydekos nardo juodam ežere, ir jų kitaip nepaimsi, tik su meškere. O jos tokios rajos ir alkanos, kad sulaužo meškerių kablius ir nutraukia šniūrus.

Senasis jau dabar gali pasakyti, kuom baigsis ta velnystė. Kas upę ir nuleis ežerą. Tai kur pasidės lietaus vandenys, ir kur susirinks polaidžių nuvarytas sniegas? Jis pasakytų, bet kas jo klausys? Gerai, gerai. Tai ko traukiasi gyvatės iš tyrelio, jeigu gerai? Vieną jis matė suvažinėtą ant vieškelio, kai buvo atkrapenęs prie griovio ir ten jį apnešė dulkėmis nužviegusi juoda kaip kurmis mašina. Ir už laidarių**, už epušroto***, kur prasideda lieknas****, vadinamas Velnio akim, jos rinkosi tabūnais***** ir po kelias, virvėmis susivijusios, šliaužė paupin ir plaukė į kitą pusę. Miežių sėjimo laiku ir kai jau rugys bamblyje*. Nee, ne tokiu laiku. Ir ko tad voverys nešėsi kelmis ten, kur nei lazdynų, nei ąžuolų? Va, prieš mėnesį jis matė dignį** trijų sieksnių nuotolyje, bet ne žalsvą, kaip turėtų būti, o raudoną, kruvinai, negražiai raudoną. Ir juodalksnių žirginiai barstė tikrą sierą, žolę apnešdami rūdimis, kurios jau joks gyvulus nebeėda. Pasakytų jis, kaipgi, tik kad jau nebėra kam. Jaunieji išpuiko, nesiklauso. Kol buvo gyvas Laumakių klebonas, žmogus saviškis ir prantus***. Dar kol Striūnos tebevaldė Basiuliškes. Būtų dar Doveika, tik tas jau velniui dūšią užrašęs ir susidėjęs su juodašimčiais****.

O naujakurių kiemuose diena iš dienos buvo laukiama pirmųjų ženklų netrukus prasidėsiančio judėjimo. Kalvis tikėjosi keletą litų viršaus užkalti. Gužienė – praplėsti savo krautuvę. Pieninė gal dėlto ir sumažins grietinės apyvartą, kai šimtai griovkasių pasius lakti pieną ir graužti sūrius. Jie, be abejonės, mokės daugiau ir šeiminkams pravers čia pat, sugriebus nejučiom, užkišti už balkio juodai dienai. Ir mergos, ravėdamos daržus, sukritusios vagoje, galvas sukišusios, kuždėjosi, – kad jau bent šią vasarą nebus nuobodu. Pasišokimų prasimanys kieno nors daržinėje ar upės vingyje, šieną nupjovus. Kai pasipils moterys iš tolimųjų kaimų uogų rinkti. Kai pradės lankyti savo vyrus, savo numylėtus, ištrūkusius visai vasarai – na, na, jau bus ko pasiklausti.

Juk čia nieko ir nebuvo, iš tikrųjų. Nieko, į ką įsikabinti jaunam žmogui. Jei ne miškakirčiai, jei ne vyrai, verčią popiermalkes į vandenį, niekas tos vietos ir nežinotų. Bet jie nudainuoja, ir, nubrinkus arklių mėšlui ant žiemkelių ir ant jų prasikalus pavasarinei žolei, ausys ima spengti nuo tylos. Kas buvo išganymas senajam Baikščiui – jaunuomenei, įsikūrusiai tarpmiškėje, peilis po kaklu. Agnė skundėsi Tiliui, žiemai bėgant, užiančioj krautuvėlėj, kad čia galima pasiusti vasarą. Bet ji vaiko metų atsikėlė su tėvais, ir šis kampas jai tapo namais, beveik tėviške, nes nieko kito ji nebeatsiminė kaip reikiant. Nerimas ją apniko, įsimetus krūtinėn ilgesiui. Ir tokiam, kuriam ji neturėjo nė vardo, nė apybraižų. Jis atsiranda,

* Tyrelis – miškas. (Red.)

** Laidariai – toks tvartų tipas (Red.)

*** Epušrotas – epušynas (Red.)

**** Lieknas – toks miško tipas, kuriame auga daugiausiai juodalksniai, o ant kupstų – eglės, uosiai ar beržai. (Red.)

***** Tabūnas – pulkas, būrys. (Red.)

* Bamblys – botanikoje – neišplaukėjusios varpos mankštelė; išplaukėti – rodytis, lįsti iš bamblių varpoms. (Red.)

** Dignis – tai tam tikrom sąlygom matomas ratas aplink saulę arba mėnulį (Red.)

*** Prantus – gerai, greitai viską suprantantis, supratingas, išmanus. (Red.)

**** Juodašimtis – (archaizmas) carinės Rusijos monarchistinės organizacijos narys. (Red.)

mergaitei pasiekus penkiolika ar šešiolika ir pamačius smarkius jaunos vyrus, nors ir įkaušusius, mušeikas ir keikūnus.

O ką jautė jaunoji Doveikienė, kai ūkininkas sustojo prie mūrinio pastato su juodu skardos kaminu, ryškiai išsišovusiu žalsvam prietemos danguje? Kai jis tingiai nuleido kojas nuo šalydrangio ir išlipęs pasakė:

–Būsim jau kaip šaute prišovę.

–Ar čia?

–Tai kurgi daugiau, jei ne čia? Aš padėsiu daiktus panelei iškelti.

Jis ne tik padėjo, jis patsai iškėlė, nes panelė nesiryžo žengti nuo aukštai pakeltos sėdynės. Ji sėdėjo ir laukė. Žmogus irgi kažko laukė ir, garsiai nusiziovavęs, patampė kelnes ir paveržė spruduklį. Paskui mostelėjo ranka.

–Va, ir parašyta, jog čia. Juk skaityti, panele, moki?

Ji mokėjo. Ir perskaitė gelsvai pilkoje, grubiai tinkuotoje pastato sienoje tarp durų viršaus ir pastogės – P. P. B-vės „DOBILAS“ Virsnių grietinės nugriebimo punktas. Tokiomis tirštai juodomis raidėmis, kad ir tamsiausią naktį jos turėtų matytis. Tie žodžiai įsirežė kaip įpjauti medžio žievėje ir neišnyksta augant medžiui, tik pasidarą dar daugiau pastebimi lyg užgijusios žaizdos randai. Ji pabudo. Lipo iš vežimo ir vos nepavirto – koja buvo nutirpusi iki nenumaldomai saldaus gėlimo. Ji prisiminė, kad reikia užmokėti, ir nusigando supratusi, ko žmogus gaišta, ir stebėjosi, kaip ta mintis ją taip vėlai pasiekė. Suradusi du litu plonoje piniginėje, padavė.

–Nežinau, ar užteks?

Kaimietis nukėlė kepurę, paėmė pinigą ir, sukdamas pirštuose, kišosi arčiau akių.

– Ar ne du litai? Nugį kad du. Tai ką tamsta, panele, matyt, prie pinigų, jei taip nesigaili? No, aš ne toks žmogus, kad imčiau. Va, jei ant popierosų pakelio, tai jau kits kuškis. Juk man vis vien pakeliui buvo.

Ji norėjo prasitarti, kad tai nesvarbu, ar ką, bet pilietis dar norėjo kalbėti ir todėl tęsė:

– Jau aš toks žmogus – ką apsiimu, tą padarau. Sakiau, kad atvešiu, tai ir atvežiau. Jau kad ir kaip, nebūčiau palikęs vidury miško. O su kitu kuočes, tai niekad negali žinoti. Kiek čia pačios sunkumo, kaip gera ankštis – arklys nė just nejuto. Iš pakeleivingo lupti nepritinka. Pati man kudlą nurautų, jei pasakyčiau. Ale aš imsiu ir nesakysiu jai. Ar sužinos? Va, pabėgsiu iki Gužienės ir paimsiu pusbonkį. O ką? Išeis arklinės ir dar ant popierosų, kai tuščią buteliuką grąžinsiu. Aš čia pat. E, prastai, kai žmogus neišgeri sulig miera*. Rėmuo tave ėda, ir seilėtekis toks va, čia, lipa, kad jį kur pavietrė. Nugis, jeigu kartais dar koks puslitis, tai ir alaus išgerčiau.

– Ji vėl siekė piniginės, ir vežėjas jos ranką sulaikė, patraukdamas už švarkelio rankovės.

– Tik, meldžiamoji, jau nesikaštyk per daug. Turi tai turi, nu ir turėk. Pravers ir pačiai. Matau, jog iš geros vietos paeini. Aš jau toks žmogus, kad, jei ką pradėdau, tai iki galo ir, taip sakant, ne dėl pinigų kaip kiti. Va jei, duokim, painiojasi tarp pirštų koks smulkus, tai ką tada. Aš jau toks, kad negailiu atsakyti geros širdies.

– Išgerkit alaus, – ji sugraibė sunkų puslitį.

– Ačiū, ačiū. Tai į panelės sveikatą išgersiu. Rėmuo taip degina, kad jį kur nelaboji. Ir pasakysiu, kad išbėgtų priimti. O jei reikės kada ko, tai tik žinių man duokit. Kad ir vidurnakty pribūsiu, – skersas ir atsukdamas skubino krautuvėn vežėjas.

Iš kur jo tas šnekumas staiga atsirado? Autobusui sustojus miestelyje ir jai pasiteiravus šios vietos, konduktorius, mandagus tamsiaplaukis vaikas, paklausinėjo susirinkusių ir netrukus pristatė sutinkantį ją pavėžėti. Jis buvo gerokai įsmilkęs ir iš tarpo tų, kurie išgėrę aptingsta ir mieliau snaudžia, negu kalba. Jai knietė šio to pasiklausti, bet nedrįso. Išsilaužus iš grindinio, jo galva pradėjo knapsėti, linkčioti į priekį ir kraipytis į šonus. Arklys ėjo kaip jam patiko, išnaudodamas šeimininko nuovargį, bandydamas net

* Miera – žymuo, rodantis kiekio matą. (Red.)

žolės pagrioviuose pasiskamblioti. Kniosterėjęs – surikdavo, susikeikdavo ir droždavo botagu išilgai nugaros. Jam iškrito iš dantų pypkė, bet tai pajuto ir sustojęs ėjo ieškoti. Porą kartų, jau beldžiantis per mišką, stabdė arklį, sakydamas turįs eiti pasivaikščioti, ir paskubomis nešėsi už pirmųjų medžių ir krūmų. Vežimėlio šalydrangiai buvo aplipę sudžiūvusio mėšlo liekanomis, kas rodė neseniai praėjusį mėšlavežį. Tuo pačiu atsidavė žmogėno nublukusi sermėga ir pašiurę ūsai.

Bet jie atvažiavo visai neblogai. Ir, atsupusi nutirpusią koją, liko stovėti prie savo mantos – poros lagaminų ir didesnio ryšulio. Sutemos tirštai gulė į upės klonį. Iš jo pasikėlė rūkas. Gretimame name, į kurį nukulniavo kaimietis, sužibo šviesa. Pro duris prasiveržė traški kalba. Ir du šešėliai artinosi, perkirsdami iš lango einančios šviesos ruožą.

–Labą vakarą. Tai jūs būsit naujoji pienininkė?

–Labą vakarą. Taip, mane atvežė.

– Mums pasakė Krivickas, užėjęs krautuvėn. Bet mes jau žinojom anksčiau, kad jūs atvažiuosit, – skubinosi plona ir šmaikšti kaip vijurkas mergiščia, kurios veidas buvo tamsesnis už plaukus, net sambrėškoje nepraradusius spalvos ir švitėjimo. Ją nutraukė antroji, ramesnė ir tingesnė, bet svari, apstoriu balsu:

– Nieko tu nežinojai. Neklausykit jos, ką ji plepa. Tuoj ateis mama.

– Tu pati plepi. Mama neateis, kol neišleis Vargdienio iš krautuvės, – spyrėsi šviesioji.

– Tylėk! Jūs turėsit pas mus pernaktoti.

– Ar čia nėra vietos? – paklausė pakeleivė, žiūrėdama pieninėn.

– Yra, yra. Bet dabar jau jie sumigę, ir kaip juos prikelsi?

– Jie su vištom eina gulti, – aiškino storabalsė. – Darbininkas su žmona. Bet dabar jie turės išsikelti, kai jūs atvažiavot.

– Jie keliasi taip anksti, kaip nežinau kas. Dar beveik tamsu, o jau motoras ūžia. Ir jūs turėsit taip pat. Vaje, kai pats miego saldumas!

– Manai, kad visi tokie miegaliai kaip tu?

Atėjo jų motina. Seserys griebė po lagaminą ir įsitempė vidun, kur pasiūlė nusiprausti, paruošė vakarienę ir patalą seklytėlėje. Ja taip rūpinosi Gužo moterys, lyg ji būtų jų sesuo ar duktė, grįžusi iš miesto vaišėms, o ne svetima, kelionės ir nežinios išvarginta mergina, atsiųsta pradėti naują ir savarankų gyvenimą, pelnomą savo rankomis ir mokykloje įgytu paruošimu. Tą pat vakarą jau ji spėjo sužinoti beveik viską, kas buvo galima ir bent kiek įdomu. Traškios mergiotės viena per kitą stengėsi įsiteikti. Jos džiaugėsi, sulaukusios tokios puikios kaimynės. O tų kaimynų, Dieve mano, taip visi pasiilgę!

Miško šešėliai buvo taip suartėję iš visų pusių, jog ji jautė tįsanti viduryje aikštės ir tokio dydžio, kad kiekvienas pakraščio medis virsdamas galėtų pasiekti ją savo viršūne. Pro vieną ir pro antrą langą palšai mėlynavo eglynas. Migla vertėsi tartum iš žemės viduriu, iš upės, paskandindama tilto rentinį, nuplaudama juodalksnius ir išsikedendama čia pat, pasienyje, sužydusiuose levendrų krūmuose. Jeigu žvilgsniu negalėjo nieko tikro ir aiškesnio apčiuopti, tai klausia ją nunešė į be galo margą ir turtingą pasaulį. Nesibaigiantis varlių kurkimas iš vienodo, monotoniškai migdančio ir sūpuojančio staiga pereidavo į klaikiai išgąstingą riksmą, tartum į tų vasaros naktų dainininkių tarpą būtų įsibrovę dešimtys gandrų ir savo snapais įnikę šienauti. Gižiai čyravo griežlė, rasotu vasarojumi atbrisdama po pat langais ir iš čia, suplojusi bukais sparnais, grįždama atgalios į platumas ir naktį. Sausai, kapotai vampsėjo šunes, palaukdami ir įsiklausydami savo aido iš pamiškės. Ir iš miško gelmių atklystantis lapės pakeltų ančių kryksėjimas, ir jaukus, minkštas putpelės plastėjimas, ir geležinis, kurčiai prikimęs kiekšės riksmas pakalnės pievutėje. Kažką lydėjo nirtulinga pempė, kas nors turėjo laužtis paskardžių lazdynais ir pakelti jerubių pulkelį. Ir čia pat, po pamatais, griežė svirplys, ir daužė stiklus sunkūs karkvabaliai, ir muistėsi karvė diendaržyje, ragu barškindama statinį. Balkšva ir trumpa vasarvidžio naktis ją nešė žviegiančiais geležinkelio bėgiais, siūbavo autobusu vieškelio nelygumuose. Gramzdino į daubas ir į juodą miško tankmę, kur po eglių šakom žybčiojo švento Jono vabalėliai. Mandagus tamsiaplaukis kilojo jos daiktus

ir pasilenkdamas stengėsi įžvelgti jos akis. Šimtą kartų stabdė arklių kaimietis ir ėjo už artimiausių medžių pasivaikščioti... Ji sėdėjo ir sėdėjo mėšlavežiuose ratuose nutirpusiais sąnariais, dulkių prineštom akim. Toli, kelio gale, lyg išžarstyto laužo nuodėguliai ant sniego juodavo raidės mūriniame pieninės pastate. O jie vis dar tebevažiavo. Šviesiaplaukė, šlakuota, liauna, kaip karklo vytelė, rudom blauzdom basa mergaitė bėgo, įsikibusi į vežimo galą, ir neprisiprašė pavėžinama.

Paskui dar prisidėjo naujų ir nepatirtų vaidinių. Springdamas kosėjo motoras, džeržgė geležis, velkama cementiniu paaukštiniu, dundėjo tiltas po vežimų ratais. Ir prunkštė arkliai, ir šūkavo pieną suvežę apylinkės žmonės. Saulės sriautas tvino pro langą, pro rasotus krūmų lapus, pro langines gėles – pirmąjį jos savarankaus gyvenimo rytą.

Ji atsirado naktį ir pakilus manė, kad, be ją priglaudusios šeimos, niekas nežino apie jos atvykimą. O žinojo visi – nuo pieną priimančio darbininko, laikinai einančio vedėjo pareigas, iki paties smulkausio vežėjo, paauglio piemens, nespėjus dar kaip reikiant nė įdienoti. Visi tarpmiškės gyventojai apie tai tik ir tekalbėjo tą rytą, sėsdami prie pusryčių stalo.

Ir, jai bedėkojant už pusryčius vaišingai šeimininkei, subildo krautuvės durys ir, pasisveikinęs labu rytu, storas balsas stačiai klausė:

- Tai kur jūsų viešnia, ta panelė?
- Ogi su moterim, pons viršaiti, kamariukėje musėt šnekasi.
- Tai, sakai, tikrai atvažiavo? Aš dar vis ant abejo. Maža ką Laurynas pripaisto.
- Nemelavo Laurynas, pons Doveika.
- Ir jau, sakai, atsikėlusai?
- Jau kuri kadė.
- Tai rodyk, rodyk. Knieti jau taip labai pamatyti.

Mergos prunkštė į saujas. Gužienei tespėjus susimerkti ir ištarti: „Šekit, koks kavalierius“, – tarpdury pasirodė vyrai, ir Gužas pasakė:

- Čia mūsų viešnia, pons viršaiti.
- Labas, labutis, panelyte. Štai mes jūsų ir sulaukėm vieną kartą. O jau valandžiukę laukėm, – žmogėnas atkišo ranką, panelė pasikėlė iš užustalės. Ji pastebėjo, kad jo ranka sausa ir kieta ir kaip vyruai maža. Ir pūslėmis nesudirbta kaip kaimiečio.
- Tikrai, pons viršaiti, kad seniai laukėm, – skubino patvirtinti jo žodžius šeimininke.
- Ką čia viršaitis? Esu Doveika Petras, ir tiek. Jei pasakysiu, kad prie to dar mūsų pieno perdirbimo bendrovės valdybos narys ir kad galiu šį tą padėti, tai gal panelei ir bus įdomiau.
- Ačiū. Labai malonu, – padėkojo. Ji nutarė, kad viršaičio ir valdybos nario pareigoms jo išvaizda tiko. Storas plunksnakočio galas, kyšas iš jo drobinio, palaidai sukirpto švarkelio kišenės, rodė jį esant raštingą. Avėjo rudais iškarpytais vasariniais pusbačiais, per kelius padubusiomis mėlynomis kelnėmis. Tautiniais tulpių raštais austo kaklaraiščio vienas galas siekė juosmenį, o pasmukęs mazgas neprilaikė atsegtos nežymiai dryžuotų marškinių apikaklės. Mieste jį galėjo palaikyti kokios plytinės vedėju, senos kartos girininku arba į atsargą išėjusiu karininku, gyvenančiu savo gerame ūkyje, tolimiausiame užkampyje. Šiame nuošalume jis atrodė didesnis ir iškilesnis. Ir elgesy su jaunosiomis moterimis jis šį tą išmanė. Ploną vasarinę kepurę reto, beveik tinklinio jūrų žolių audinio viršumi jis laikė rankoje taip oriai ir tokiu išnašiu mostu, lyg išreikšdamas pagarbą ir tuo pačiu nuolankumą. Taip maždaug yra išmiklinti savo kepures laikyti mūsų kariūnai, išrikiuoti prieš kuopos vadą patikrinimui ir giedodami savo vakarinę maldą „Marija, Marija“ arba „Tėve mūsų“.
- Už ką dėkoti? Tai mano kaip ir darbas. Jeigu panelė jau būtų pasirengusi, mes tuojau pat galėtume pradėti pieninės užėmimą, taip sakant, įvesdinimą į naujas pareigas.
- Žinoma, kad taip. Būsiu už tai jums labai dėkinga.
- Ir vėl tas pats, – jis pakėlė juodus ir stangius antakius, tuo pačiu kakton įmesdamas keletą rūpesčio raukšlių. Kieti ir šiurkštūs antakių šeriai šovėsi stačiai priekin, sudarydami kaip ir stogelius virš

akių, tepastebimi tik pas senyvo amžiaus žmones, jo veidui teikė gyvumo ir traškumo. Jo nemažino ir gerokai žili plaukai, ir visai baili, rūpestingai pakirpti ūsai. – Na, ko čia taip daug. Eime ir pamatysim.

Punkto darbininkas kaukšėjo klumpėmis, vedžiodamas ir rodydamas patalpas, mašinas, visą inventorių ir įrengimus. Punkto vedėjui susirgus, jis tapo vyriausiu ir, kad būtų kam ir kaip tą vyresniškumą pareikšti, atsivedė žmoną kaipo darbininkę. Su mašinom jis mokėjo elgtis, o riebumui nustatyti kas dvi savaiti atvykdavo iš centrinės pieninės vyrukas ir paimdavo pavyzdžius, reikalingus analizei. Kad pasijustų visiškai tos įmonės viršininkas, jis išnaudojo visus galimumus ir, nieko nelaukęs, atsikraustė su pačia gyventi. Bet kambariai priklausė tikram punkto vedėjui, ir Doveika davė įsakymą tučtuojau, nelaukiant net vakaro, išvalyti, kad blizgėtų. Jo nupuolimas buvo lygus iškilimui savo staigumu, bet jį didvyriškai sutiko, nė nemanydamas priešintis.

O kambariai, juos iškuopus, atrodė pakenčiamai, beveik geri. Ypač didesnysis, numatytas raštinei, kurį pienininkė galėjo paversti salionu ar kuom nori, turėdama truputį išmanymo ir skonio. Ji galėjo naudotis raštinės stalu, kėdėmis ir lentynomis. Virtuvėje stovėjo daili krosnelė ir vanduo, šaltas ir karštas, patsai bėgo, atsukus čiaupų snapus. Tik miegamasis toks ir pasiliko kaip iššluotas, net aidėdamas nuo tuštumo. Gužo moterys svarstė, ką čia panaudojus guolio įtaisymui, bent laikinai. Ir Doveika nuo savęs pasiūlė kaip nors naktį kitą pavargti. Paskui jau atsirasią. Jis nesiskubino važiuoti, bet vieną kartą reikėjo, nes valsčiuje laukia eibės reikalų. Jis pasakė užkutrinsiąs centrinės pienininką, kad patsai arba padėjęją atsiųstų ir kaip reikiant supažindintų su darbu. Nes, jo nuomone, kad ir patyręs žmogus, naujoje vietoje tačiau susiduria su įvairiais sunkumais.

–Aš visai nepatyrusi, – naiviai prasitarė ji.

– No, visgi mokykla. O ir praktikos darbai. Tai man jau, panelyt, nepasakysi, – Doveika iš karto buvo pasiryžęs už viską pasirašyti, net nesusipažinęs su rašto turiniu, kaip būtų pasakęs jo įstaigos tarnautojas. Ir tai sakydamas, jis sukinėjo savo plunksnakočio galvutę, įspraustą švarko kišenėlėn.

Juom galėjai pasikliauti. Taigis, taigis... Jei jau ką jis daro, tai ir bus padaryta. Gužienė paaiškino, kad lik jo dėka jie galėję čionai atsikelti ir pradėti gyventi ant žemės, kurią vyras, kaip savanoris, gavęs iš valdžios. Doveika pravedęs vieškelį per miškus, ir lik tokiu būdu pasidarė žemė prieinama. Ir dar daug ko.

– Vieškelį jis vedė sau. Nes, jei po teisybe, tai jis turėjo eiti pro Laumakius, o ne pro jo klėtį, kad paskui vėl darytų alkūnę, – įsiterpė neiškentęs Gužas.

– Sau tai sau, o ir kitiems iš to kliuvo.

– Nu, kur jau ne.

Bet kad lova atsirado taip greitai, to nė Gužienė nesitikėjo. Tą pačią savaitę ją atvežė iš malūno grįžtąs Doveikos vyras. Ir kad tai toks daiktas, niekam nė galvon neatėjo, matant ant miltų maišų užkrautus ir virve pririštus grebežius, apsuptus rūpestingai gūniomis. Pasirodė puikiausia suneriama lova tamsaus poliruoto ąžuolo, vienu aukštu galu, antru žemesniu, ir pati tik per pėdą tepakilusi nuo grindų. Su ja kartu atkeliavo ir maigūnas*. Tokias tik mieste, tik prakutę verteivos ir valdininkai tesistatė į savo kambarius. Viršaitis, grįždamas iš savo raštinės, apžiūrėjo lovą, pagyrė ir paaiškino, jog ją atsiuntė bendrovė. Bendrovė nutarusi kai kuriuose savo skyriuose, kur tai būtina reikalinga, kiek leis galimybės, įrengti ir inventorių. Jis manęs, kad čia ji buvusi reikalingiausia. Galbūt?

Galop žmogus įsismagino. Gindamasis nuo karščio ir troškulio šalto alaus aprasojusiu buteliu, merkė tai vieną, tai antrą akį ir be paliovos sukinėjo savo plunksnakotį.

–Jau į tokią lovytę mėgėjų atsirastų. Tegul bala...

– Lyg ir per siaura dviem būtų, pons viršaiti, – stengėsi liežuvio smailumu neatsilikti ir Gužienė, trumpom rankovėm, skysta bliuzele, pilnagrūtė moteriškė.

* Maigūnas – miegamasis suolas. (Red.)

– Ei, nenuduok, kaimyn, davatkos iš špitolės**. Juk žinai, kad kuo mažiau vietos, tuo geriau. Susispausti tenka, susiglausti...

– Ko gero, bus panelei Monikai pasoginė.

– O ką manai? – senio antakiai sukilo viduriu kaktos.

Ji išraudo. Ji norėjo apsisukti ir išbėgti laukan, palikusi vienus šnekiuosius kaimynus. Staiga ji pajuto gaižią neapykantą šiam žilam blevyzgai, neprašytam geradariui. Šleikštumas atlipo iš vidaus ir sustojo gerklės viduryje, tartum ji būtų apsisvalgiusi sacharinu pasaldintais obuolių virėisiais. Ji pažvelgė į jo mažas ir darbo nesuvargintas rankas ir pajuto jų prisilietimo šaltį taip gyvai, taip purtančiai, jog niekad jo vėliau nebeatsikratė. Moteriukė kažkaip pati moterišku įžvalgumu susivokė nusuokusi į pūdymus, susigėdo ir, staiga surimtėjusi, taisė padėtį:

– Taip, taip, mes čia plepam, o viešnia gal norėtų susitvarkyti.

– Tegul, tegul, – kaimynas sriūbčiojo antrą butelį ir dar toli gražu nebuvo išsimušęs iš savo geros nuotaikos. Jis gąsdino merginą apylinkės vyrais, tikrais smakais, tikrais meškininkais, kurie tokią gražuolę be atsidūsėjimo kaip uogą murkt prarytų. Tegul ji langus gerai užsidaro nakčiai. Bet ką reiškia langai, jei jiems niekai nusileisti kaminu, prasiplėšti stogo čerpes, atlupti lubų lentas.

Ji laikėsi, dantis sukąsdama, nagus suleisdama į delnus, kad nepasiųstų ko nors seniui į kaktą. Ir nesuriktų, liepdama jam nešdintis kuo greičiausiai su visa lova. Jokia bendrovė, o jis sumanė parodyti savo mielaširdystę ir pasišvaistyti turtais jos, vargšės svetimos, akyse. Tas šlykštinė ožys.

Ir ko ji čia atvažiavo? Kodėl ji nesipriešino, kodėl pati, viską palikusi, nelėkė į centrą ir, ten verkdama, rankas grąžydama, neišmaldavo nieko geresnio? Jai pasirodė suvis kvaila buvus pasikliauti paskyrimo raštu. Kas ten sėdi tame centre? Ar ne vyrai – praplikę, stori, gašliom lūpom, muilinom akim, išdribusiais pagurkliais, atsibodėję žmonom, neatsikratę senstančiom meiluzėm. Ir tokie, kurie, baigią penkiasdešimtuosius, tebeieško aštuoniolikos metų, ir būtinai nekaltų mergaičių vedyboms. Ar vienam iš tų centro referentų ar instruktorių ji negalėjo šilčiau pasižiūrėti į akis? Pasižiūrėti ir apsisukti porą kartų aplink. Kaip apsisuko ne viena ir šiandien jau be pirštinių nebepaimama. Juk visos jos laidos merginos nuėjo į pienines. Visos, išskyrus ją, nors ji buvo laikoma gražiausia mokykloje, jos tamsius plaukus lygino su naktim, akis su sietuvos gelme ir kaitrių lūpų siekė įsimylėję vaikinai. Siekė ir gal pasiekė, bet jie buvo skurdūs, jauni, gyveną ateitim ir laipioją padangėmis, bet žemės nesiekią berniukai.

Ji niekad negalėjo pasirinkti, kas tinkamiausia. Ėmė tai, ką skyrė kiti, kas kitiems buvo atliekama ir nebereikalinga. Ji darė tai, ko nenorėjo. Taip daryti ją vertė kiti. Tie kiti buvo už ją galingesni. Jie buvo skurdas ir nedalia. Jie vedėsi ją, nustvėrę už rankų, nuo pat lopšio, paplakdami, pakumščiuodami ir kiekviename žingsnyje duodami save pajusti. Ji nepamėgo jų ir nejprato prie jų. Ji vylėsi ištrūkti, sulaukusi pilnų metų ir savarankumo.

Dvidešimt vienerius baigusi ką tik buvo – seniai pribrendęs laikas kam nors geresniam. Ir tada, kai ji buvo pačiame laukimo įkaityje, mažiausiu nervu pasidavusi kilti ir šuoliu mestis pirmyn, atėjo paskyrimas. Į šią miškų sėdybą, į grietinės nugriebimo punktą, ką tik baigusių aukštesniąją pienininkystės mokyklą. Centras savo rašte paaiškino, kad tai tik laikinai, kad ji nelaikytų pažeminimu tokios tarnybos, kuriai užtenka dviejų savaitinių kurselių. Ir nors pažanga esanti didelė, visgi nespėjama pastatyti tiek naujų pieninių, kiek mokykla sugeba paruošti ir išleisti specialistų. Ji laikoma pirma kandidate, pasitaikius laisvai vietai. Jos paguodai sekęs prierašas davė smulkesnių žinių, paremtų statistika. Bendrovė, viena iš pačių didžiausių ir stipriausių, turinti platų punktų tinklą, įrengtų pagal paskutinį technikos žodį, daugeliu atvejų galinčių rungtis su mažesnių bendrovių pieninėmis. Apylinkė turtinga. Paieškoti reikia tokių gaspadorių.

Rinktis nebuvo iš ko. Laukti ji negalėjo. Tėvų žvilgsniai ją būtų išviję tą pat dieną iš namų. Jie jau manė sulaukę dienos, kai vaikai pradės remti jų senatvę. Rinktis jai nebuvo iš ko, ir stojant pienininkystės

** Špitolė – senoviškai beturčių, senelių prieglauda. (Red.)

mokyklon. Nė ūkis, nė kaimas, nė kokia ekonomija jos netraukė, visa tai buvo svetima užaugusiai miestelyje, sunkiai besiverčiančio amatininko šeimoje. Svėrė tokie dalykai, kad motinos sesuo gyveno prie mokyklos ir pas tetą ji galėjo pigiai prasiversti. Kad leistų baigti gimnaziją ir siekti aukščiau, ji tegalėjo svajoti taip pat sėkmingai kaip ir apie filmus ir teatrą. Užteko keturių klasių – lygiai tiek, kiek buvo jų progimnazijoje. Ji mokėsi gerai, buvo atleidžiama nuo mokesčio, buvo jau daliai nuaugusi ir prastypusi mergiotė – kai susimanė ją leisti mokyti. Betrūko kelių mėnesių, kad būtų peraugusi pirmajai klasei.

Vargšai tėvai. Ką ji galėjo jiems nusiųsti? Nors ji ryžosi spaustis ir pasidaryti kaip sužiedėjęs nagas, bet algelė tokia kukli. Ne, ne taip jau mažai, įskaitant butą, kurą ir šviesą prie to. Pragyventi ji galėjo už niekus. Tik atsimenant, jog ji atvažiavo pusplikė, ir lagaminuose aptrinti rūbeliai. O ateis ruduo ir žiema. Bet visi užmanymai dužo į šipulius, pažvelgus pro langą. Juoda miško siena ją buvo apjuosusi taip kietai, taip negailestingai suveržusi lyg lanku, kad širdis salo ir bėgo šiurpas nugara. Neviltis ją gniuždė vietoje. Ji jautėsi įmesta gilion duobėn, apkalta aklina statinių tvora, neperlipama, neperlendama. Ji neįžvelgė niekur spragos. Vieškelis, ją atvedęs mėšliniuose ratuose, už kelių varsnų smego po eglėmis, ir juomi per dieną praslinko turbūt ne daugiau kaip dešimt tokių pat vežimų. Iš savo aukšto kambarėlio ji galėjo nuklysti medžių viršūnėmis tiek toli, kiek leido mėlynėje susiliejęs akiratis. Vienu tarpu jis bėgo bekraštėn tolybėn, gūbriuotas sukilusiais kupstais, tartum kelminis debesys, nusileidęs sparnais ant žemės, tolydžio vis smilkdamas ir ūkuodamas. Ten tai telkšojo baisus ir paslaptingas ežeras, iš kurio dugno vidurnakčiais išnyra vandeniniai žalčiai, įsisupę miglų marškiniiais ir ugniniais liežuviais išliežią paklydusio žmogaus ar žvėries akis. Ten gyvačių šipšynai, verdenės, akivaras ir liumpuoją liūnai. Ten burliokai* arkliavagiai suslėpdavo pavogtus arklius. Ten lindėjo gauja pabėgusių belaisvių paskutiniaisiais karo metais, žudę ir deginę žmones.

Ak, ne. Ji verkė, įsikniaubus pagalvin, ir kandžiojo rankas. Kam rūbai ir visa kita? Prieš ką ji galėjo pasirodyti? Suvažiuojantiems pieninėn vyrukams ji ir taip atrodė per gerai savo baltu palaidiniu, medinėmis klumpėmis ir skarele, perrišančia plaukus tik tam, kad jie neįsiveltų, kokion transmisijon ar diržan. Taigi. Šauniasias kavalierius berods buvo viršaitis. Ir kodėl ne? Juk jis našlys ir kasdien pasiriša kaklaraistį. Antras kavalierius, ją užkalbinęs, gal tik trupučiu vyresnis, gal lik devynių dešimtų metų, irgi našlys, eiguolio tėvas. Tik jis gal kiek kuklesnis ir stebėjo ją iš anapus vieškelio.

- Ar neini žemuogių pasirinkti? Ut, tina jos, už mūsų laidarių kirtime, kaip nuberta.
- Kad bijau gyvačių dėduli, – pasiskundė.
- Nekonda anas tom čėsi. Jeigu kuočes, tik ant kramės užkrapentum**.

Et, tegul sukapoja gyvatės, tegul. Vis tiek nėra gyvenimo ir išėities. Kol atsiras laisva vieta, kol kas numirs ar susilaužys ranką, ji pati spės nunokti ir galės pasiprašyti klebono kampučio špitolėje. Ir gerai. Ji neis niekur. Ji nesirodys. Užėjus rudeniu, artėjant baisiajai žiemai, ji išeis ieškoti ano šiurpulingojo ežero ir pasiskandins. Bet, kol šilta ir gražu, pasimaudys, pasivolios saulėje. Ji surado gilų duburėlį smėlėtu dugnu, užgožtą medžių, ir kaip tik netoli. Saulėje greičiau sudžius, suvys ir taip bus po viskam. Ir tegul žinosi. Ji ir valgiu nesirūpino, kad greičiau sunaikintų save, ir tenkinosi šviežiu pienu, saldžia ir parauginta grietine, na, dar kiaušiniais, kuriuos per prievartą bruko gerosios kaimynės. Gaidžiuku koku, pagautu iš gausaus panamės būrio, čia pat jam sprandą nusukus. Ir dėl to kankinimosi, abejingumo ir kasdieninio pasninko nenyko ir nerodė jokių artėjančios mirties ženklų. Kaip tyčia, darėsi beveik dienomis vešlesnė ir gražesnė. Pro įdegusius skruostus prasimušė raudonumas kaip aušra pro išretėjusias medžių šakas. Rankos, pečiai ir šlaunys įgavo senobinių varinių indų blizgėjimą. Tokią ją atrado pienininkas su agronomu, vieną šeštadienio popietę atbildėję lengvu vežimėliu. Rimti vyrai ko neaiktelėjo, pamatę ją, išsikariančią iš kabančio po medžiais tinklo. Ilgiau jau jie nebegalėję laukti jos pasirodant miestelyje, ir

* Burliokas – senovėje – rusų darbininkas, traukdavęs lynais laivus prieš srovę; carizmo laikais – sentikis rusas Lietuvoje. (Red.)

** Žemaitiškai „Nekanda jos šiuo metu. Jeigu ką, tik ant galvos užpurkštų.“ (Red.)

patys ryžęsi vykti ir surasti. Iš karto pareiškė, jog sodinsis į vidurį ir vešis pas save. Didelę, grandiozinę, kaip sakoma, gegužinę ruošia šauliai. Nuobodžiauti jai neteksią.

–Šokti nemoku.

–Kas patikės?

–Užmiršau šiose giriose.

–Prisiminsite su pirmu valsu taktu.

Jos vienatvė, turėjusi aiškias savižudybės užmačias, baigėsi netikėtai greitai.

Gauja vaikinų, imančių algas ir besitrinančių vienas su kitu kaip vėžių kerna* krepšyje – iš mokyklos, iš pašto, iš policijos, iš kooperatyvo ir Melamedo įmonių – su viltimi ją pasitiko ir sužiuro guviom akim. Vienas toks, pavarde Braslauskas ir pažįstamų vadinamas Česiune, policijos raštininkas su teise dėvėti civiliškai tarnybos metu, įniko lankyti Virsnėse kone kas antrą dieną. Prie tamsaus švarko jis dėvėjo būtinai baltas kelnes arba atvirksčiai. Jis vartojo sulankstyta popierių, kad išgautų kuo didesnį kaklaraiščio mazgą, kas buvo labai gražu ir madinga. Kirpėjas Šolumas iš savo įstaigos jį išleisdavo taip puikiai paruoštą, kad nuo jo esantiems pavėjui svaigdavo galva nuo kvapų dvelkimo ir akys perštėdavo nuo pudros dulkių. Ir vasarą jis mėvėjo geltonas pirštines, ir karščiausią dieną nenusivilko švarko. Kaip jis būtų atrodęs be švarko? Įdubusia krūtine, siaurų pečių – patamsyje išstypęs bulvės daigas. Kaip jis atrodytų, nuplėšus nuo jo marškinius? Kaip sliėkas, kaip kirmėlė, saulės nematanti. Ir šleikštu darėsi, vien apie tai pagalvojus. O gimnazistėms jis patiko. Apie jį svajoto ir dūsavo, sulaukusios mėnesienos. Po kelių apsilankymų ir dantį atkandęs, jis grįžo jų širdžių graudinti.

Ji nenorėjo nieko prisiminti iš to tarpsnio, kurį bandė ir vienas, ir kitas savaip pajvairinti. Ir kiekvienas gviešėsi iš to pasipelnyti, ją pačią nustumiant paskutinėn vieton. Ji ir pasiliko, kaip buvusi, tik punkto vedėja.

[...]

DVIDEŠIMT TREČIAS

Ji atsėlindavo lapės žingsniais ir nepalikusi už savęs pėdsakų. Kaip vėjas, kaip viską pakeliui siaubianti sausra įsiverždavo jo guolin. Ji buvo alkana meilės ir glamonių, ji buvo nepasotinama, tartum perdžiūvusi žemė. Staigūs, trumpi lietūs, kad ir kokio stiprumo, tegalėjo tik paviršių suvilgyti. Tik trumpos valandos, tik akimirksniai, nuvogti ir išplėsti iš slogios kasdienybės, žaidžiant viskuom – vardu, padėtim, žaidžiant visu gyvenimu. Ji ėjo dalgio ašmenimis ir basomis kojomis. Ji svyravo ištiestomis rankomis palaikydama pusiausvyrą ant siauro liepto, virš pražūties, virs duobės, kurios dugno jokia akim negalėjai įžvelgti. Ji ėjo, panaudodama klastą ir visas įgimtas gudrybes – buklumą, nuojautą, baltų dantų šypsnį ir orientaciją naktyje, audroje ir migloje, – tokią teturi tik laukiniai žvėrys ir moteris. Savo meilę ji turėjo išplėsti, užgrobti nagais ir išlaikyti, jais kruvinai įsikirtus. Tik trumpas minutes ji teturėjo sau ir visą ilgą dienų sriūtį prieš, negailestingai ją plovusį ir alinusį. Juo trumpesni jų susitikimai buvo ir juo rečiau, tuo kaitresne ugnimi ji įsiverždavo. Ji buvo liepsna, ryjanti sausą kirtimų žolę.

Toji vasara žioravo kalvės žaizdru, matomu iš tolo plačiai pravertose duryse. Jie susitikdavo visur ir visada. Ir neįmanomiausiu laiku, ir neįprasčiausiose vietose. Jis įjunko, kad ji ateitų ir atsigultų šalia. Nieko kito nebeliko be jos. Jis darėsi niūresnis pastebimai ir traukėsi savin, bijodamas prasitarti ir bijodamas pakelti akis. Iš jų juk galėjo pažinti jo vidų, jo baisiai sujauktą ir vietos neberandančią dvasią. Tarpai tarp paskutinio ir naujo susitikimo jį ėmė varginti savo nežinojimo šurpu. Ar jis nebus paskutinis? Vienu lūkesčiu jie virto, nustumdami į šalį visa kita. Visa kita niekai. Nieko nebeliko, kaip tik laukti ir sutirpti tame laukime. Jis laukė jos žvilgsnio pietų ir pusryčių metu prie bendro stalo virtuvėje. Jų akys susitikdavo ne

* Kerna – tankynė, vieta, kur kas suaugę į krūvą. (Red.)

dažniau ir ne ilgiau kaip ten esančių ir kaip būdavo pačioj pradžioj. Bet jų iškalbingumas galėjo išduoti bet kam jų suokalbį. Jie turėjo saugotis ir to.

Ji rasdavo laiko ir dieną. Ji mokėjo surikiuoti darbus ir savo moteris taip, kad pasilikty viena ir niekieno nesekama. Tai bažnyčion išleisdama jas ir pati atsikratydama vyro. Jį pasiųsdama į susirinkimus, į posėdžius pieno bendrovėn. Ji ateidavo užuolankomis mišku, krūmais ir upės pakraščiu į lauką, kur jis dirbo. Stangus rugių šepetys juos įsiurbdavo savin, užklostydavo, uždangstydamo. Geresnio prieglobsčio savo meilės valandai jie veltui būtų ieškoję kitur. Jai patiko uogauti, nors gyvačių ir miško vabalų bijojo lygiai kaip ir seniau. Ir grybus ji mėgstanti ir sakėsi žinanti, kur jų daugiausiai yra. Grybai esą nepalyginamai skanesni savo pačios rankomis surinkti.

Monika baigė priprasti prie miško ir tyrelio. Ir tas taip džiugino jos vyro širdį.

Pasisėjau balandėlę daržely –
Pasisėjau balandėlę daržely...
Balandėlės nė daigelis nedygo –
Balandėlės nė daigelis nedygo...

Šis posmelis virto jų suokalbčio daina. Jeigu ji niūniavo virtuvėje arba eidama per kiemą, Tilius žinojo, kad ji planuoja ką nors. Ji ką nors nujaučia, ir kas nors bus. Ir niekad nebuvo kitaip. Toji vasara plovėsi aštriu giliu pjūviu lyg į jauno, lygaus medžio žievę. Kad ir kas ir kaip bus po to, be gilaus rando jis jau nebegalėjo užgyti.

Jis pasijusdavo plaukiąs verpetinga upe. Ar ilgai pavyks išlaikyti paslaptį? Ir ją nešiosis su savim kaip neatperkama nuodėmę? Jis laikė sugniaužęs gyvą anglį. Ar vėjo gūsis jos neįpūs į liepsną ir neprivers atgnauzti pirštų? Jis buvo toji kinivarpa, įsiverpusi į pačią medžio šerdį ir ėdanti, ėdanti. Kaip kurtis pačiam kiemo vidury, bet kada galįs pakelti sumintą velėną. Ir kas, kad sprandą nusuks. Tai kas? Tokiom valandom jis galėjo nesirinkti ir lengva ranka numoti. Jau tuo pačiu jis galėjo nesirinkti ir lengva ranka numoti. Jau tuo pačiu jis gyveno tokį nuostabų gyvenimą, tokį žavų. Iš karto jis įgijo viską ir tokiu kiekiu, jog viena diena atstojo dvidešimtį praeitų metų. Tai buvo liūtis po sausros.

Agnė traukėsi, traukėsi nuo jo. Agnė jau priklausė praeičiai, anai tolimai ir skurdžiai patyrimų. Ji juk tebebuvo toks pat vaikas ir savo širdį statė vėjui ir jo pagairėje žarstė save taip pat negudriai kaip ir visi, nežinantieji ir pasikliaunantieji neaiškia, bet tuo pačiu didele ir šventa laimės samprata. Su niekuom nepalyginamas pavasario sapnas ji buvo, po kurio pabudus, žemė atrodo kaip saulėje žvabantis upokšnis su auksiniais dugno akmenaičiais. Tokia buvo jos meilė. Kaip šviesi dėmė darganų nuplaktoje žemėje. Visada prisimenama su ašaromis ir džiugesiu kaip niekad nebesugrąžinama, nepakartojama ir tuomi šimtą kartų mielesnė. Ir ji jau praeity. Ir čia pat paglemžta, užlieta. Jis negalėjo atsispirti su įnirčiu plaunančiais vilniai. Ji skandino, jį nešėsi su savim.

O Monika žinojo, ką daro ir ko jai reikia. Ji atėjo subrendusi ir pasiruošusi. Pačiu laiku ji pasirodė. Laiku, tinkamiausiu sau ir niekam kitam. Seno ūkininko išmone vadovaudamasi, kad diena, prasnausta pavasarį, kainuoja savaitę rudenį. Laiku neužsėta dirva apsikaupia usnimis ir susivelia varpučiu. Ji išėjo pasiimti savo dalies. Kodėl tad jis turėtų bijoti? Bijoti kažko, beveik netikro, kas jau savaime paskirtas mirčiai. Mirštantieji tegul nesipina einantiems po kojų. Jų dar tolimi keliai, jie tad turi negaišti ir vietomis paskubėti. Niekas ten nekalba apie neištikimybę, tik kaip žvaliau apsivukti ir kuo daugiau laimėti. Juk išlošta valanda – turtas. Prabėgusi diena – sauja žvyro iš įkandin besivelkiančio vežimo. Ar jis dėl to turėjo nusiminti?

Tarp baimės ir pasididžiavimo, tarp netikrumo ir visiško pasitenkinimo buvo ji pati, viską žinanti, visur mokanti prieiti.

– Argi mums negera taip?

Jis manė, jog negalima žodžiu to atsakyti, ir tylėjo.

– Kur mes rastume geriau? Jei tu žinai, tai pasakyk.

– Aš nežinau.

Vargiai ir ji žinojo. Bet ji mokėjo kreipti viską savo pusėn. Žingsnis po žingsnio brautis vis pirmyn.

– Taip, vasara, – svajingai ir su kraupia nuojauta tarė Tilius. – O kai praeis ji? Ir įsigalės ruduo?

– Ir ruduo mums tarnaus. Ir žiema taip pat. Ir tada aš tave turėsiu. Ir žiema bus mums maloni ir palanki. Mums. Ar tu girdi? Kitaip negali būti, mano mylimasai.

Ji mokėjo parodyti rankomis, kas ir kokio dydžio jai patiko. Ji sugebėjo tai išreikšti lūpomis, įtikinti akimis. Vylingais stangraus kūno judesiais. Ji buvo moteris, ir iš tokių, kurias galima palyginti su užvilkinčiu pavasariu, su pavėlavusiu augliumi, kurio alkiui ir rajumui nėra vardo ir panašumo aplinkoje.

Geriau negalvoti, kas bus žiemą. Ji neužmatomai toli. Beveik neįsivaizduojama, gyvenant tokias dienas. Taip. Jeigu žiema žymi negandą ir vargą.

– Ar tam aš išvariau aną vakarą lentpjūvės savininką, kad jis per daug buvo išgėręs ir drįso meiliau apsikabinti? – ji purtė galvą, išjudindama tamsią ir tirštą plaukų dangą, nuo kaktos krintančią ant sprando ir užklojančią pečius, akis įspyrusi tolybėn į virpantį ir ištirpstantį tašką, savo žodžiams pridudama atšiauraus ir negailestingo kietumo. – Kad ir labai brangus svečias Doveikai, bet nė pusę žodelio man. Nieko man už tai. Tegul žino visi, jog nevalia nagų kišti prie Basiuliškių šeiminkės. Niekam nevalia. Doveikai širdis apsaldo. Terauna kelmai visus brangiuosius kaimynus.

– Nevalia, nevalia, – kartojo pusbalsiu apglušintas ir sužavėtas Tilius. Ir juto, kaip salo širdis, kaip ją graibė svetimi pirštai.

Ji mušė ir užsipuolė tolimuosius ir visai nepavojingus, kad galėtų ramiausiai ir be įtarimo jaustis savo namuose, su saviškiais. Taip ji lipdė pasalų ir melo lizdą. Neprisileisdama nieko. Atstumdama visus kaip širšė, parengusi nuodų geluonį kiekvienam.

– Niekam nevalia, niekam, Tiliau.

Jis tuom įtikėjo jau daug anksčiau. Čia dėjosi kažin kas nepaprasta. Juk jiedu vienu ėjo prieš visus. Ar ji dar atsimenanti tai, ko klausė pavasarį? Ne. Ko ji klaususi? Apie dainelę... Ar mokąs jis dainelę – pasisėjau balandėlę daržely... Taip, jis ją gerai mokąs. Ir mokąs daugiau negu tą vieną, patį pirmąjį posmelį. Jis galįs padainuoti. Nes jis ją dainuodavęs ir seniau, daug anksčiau, negu atvyko į Basiuliškių šeimyninę.

Ir prijėjo pilnas dvaras kazokų –

Ir paėmė mano vyrą laidoką...

Man negaila savo vyro laidoko –

Tik man gaila, kad nedrūčiai surišo...

Taip, ji šitą žinanti.

O gal ji žinanti ir daugiau?

Taip, ji žinojo ir daugiau. Ir šitą:

Ištrūks, ištrūks mano vyras laidokas –

Ištrūks, ištrūks mano vyras laidokas – – –

Dar ne kartą man galvelę sudaužys –

Dar ne kartą man kaseles nutampys...

O jeigu ir taip atsitiktų. Tai kas? Ar ji turėtų nusigąsti ir sustoti? Ne, ne, ne – rėkte išrėkė įtūžusi. Ji naudojo jo paties – tojo vyro laidoko gerai išbandytus būdus ir priemones eiti ir laimėti. Remti pečiais, paspirti kojomis. Ir neatsigręžti. O kas ją pačią nustumis – nebuvo kada svarstyti. Monika mylėjo, ji

rūpinosi tik savim. Ji šoko milžiniškais šuoliais nuo vieno kupsto kitan ir nesidairė atgal ir nesirūpino, kas liko jos įmintose pėdose. Plėšriai ir atšiauriai glemžė savo dalį anoji mergiotė, kadaisė atvykusi išvargti savo vargo. Nustebinusi visus. Vienu grybšniu išplėšusi ir apžiojusi kąsnį, daugelio neatkandamą nuo užgimimo iki mirties.

Šalti pirštai užgriebdavo jo širdį. Nes kartais jis manydavo, jog dar ne viskas atlikta. Jį dusino turtas, tenaudojamas patamsyje ir slapta. Jis jautėsi kaip valkata, gausiai apibertas gėrybėmis, kurių parodymas kitiems reikštų visišką praradimą ir galą sau. Ką sakytų apdovanotasis įvairiais medaliais ir ženklais, jei jam užgintų juos prisisegti prie švarko ir teleistų juos laikyti slapčiausioje dėžutėje?

Jį traukte traukė nueiti prie upės, atsisėsti ant žolės ir pasipasakoti Raudonajam Petru. Niekad blogai nepatarė Petras. Jiedu pasikalbėdavo kaip broliai. Broliui to nebūtų atskleidęs. Jis neturėjo brolio kaip draugo. Jis augo vienas tarp mažesnių. Ir blogai augo. Jo nieks neaugino ir neprižiūrėjo. Prastas medis užauga vienas, jei aplink tik brūzgynai ir krūmai. Geram medžiui reikia miško ir užuovėjos kaip žmogui draugų ir brolių.

Vasara noko. Šilta, karšta kaip prikūrenta pirtis šeštadienio vakarą. Praplumpanti po to susitvenkusių debesų liūtimis. Antroje rugpjūčio pusėje nusistėjo giedra, ir svilino saulė be gailėsčio ir meilės artojų galvas, sulinkusias griovakasių nugaras ir bręstančius, skubančius laukus. Vilkija nuseko. Brastos akmenys išniro iš dugno, tik juodalksnių pavėsyje, tankiais karklų krūmais užgožtose sietuvose, polaidžio ledų išmuštuose duburiuose tebesilaikė gilus ir juodas kaip rašalas vanduo. Ten, pokaičio sulaukę, krisdavo piemenys ir pusberniai, ten markstėsi kanalo vyrai.

Bjauriai atrodė suverstų žemių krūvos, išvartyti krūmai, išlupti akmenys ir kelmai. Šienpjūviai jau keikėsi, kai atėjo su dalgiais į našias pavilki pievas. Ne vienas šieno vežimas pasiliko po žemėmis, ne vieną nutremė neraliuoti galvijai – viso svieta valkatos žimagorai. Praeis metai kiti, kol ūkininkai išlygins duobes ir nuraus žemių krūvas. Bet į tą nieks nežiūrėjo. Kanalas rausėsi vis tolyn ir tolyn.

Senasis Baikštys pasiskubino mirti. Būtų galėjęs sakyti, galvą pakratydamas, – ar nesakiau, kad taip bus? Ramus tarpmiškės kampas buvo išėjęs iš tvarkos ir subjūręs galutinai. Nebuvo to šeštadienio ir tos šventės, kad nesusimuštų. Seniai negalėjo užmigti, kai ant jų gero kėsinosi tiek nevalyvų rankų. Nespėjo prinokti soduose vaisiai, kai juos purtė, nuplėšdami su šakom. Ne geriau buvo ir su vyšniom. Kada jie gulėjo ir kada ilsėjosi? To senieji nesusigaudė. Mergų klėtis reikėjo geležim apkalti arba su vėzdu vaikščioti per naktį. Bet kas nusaugojo mergą, jei jai pačiai užėjo pasiutimas? Kitos pablūdo. Įniko maivytis, pradėjo manyti, jog labai gražios ir šaunios, ir kaimiečiai jau joms per prasti. Kol griovkasių gauja ėjo, siausdama pakluonėmis, teko kęsti, dantis sukandus, ir tikėtis atsigriebti, pasibaigus tai velnystei.

Gegužinėje luposi iš peties. Keliais atvejais pasikėlė lermas, jog muzika pražuvo triukšme, ir patys griežėjai, pametę savo įnagius, žiūrėjo pakabesnių, kaip vėzdelio ar akmens, jei kokios susimanytų ir juos pašventinti įsismaginę. Tvarkdariai pasijuto per menki išlaikyti drausmę. Stalėlis prie įėjimo, kur vienas atkakliai siūlė įeinantiems bilietus, atsidūrė beržo dvišakėje, per porą sieksnių nuo žemės. Suolai pavargusiems šokėjams atsisėsti, tiesa, suręsti greitomis iš neobliuolų lentų, nuplaukė Vilkija pavandeniui. Vielos su vėliavėlėmis iš spalvoto popieriaus nebeliko nė žymės. Ją nusivilko koks prašalaitis, pasinaudodamas suirute, numatęs tinkamą savo daržui aptverti. Kėsinosi ir į centrinį dalyką – tikrąją vėliavą, iškeltą aukščiausiam medyje. Bet pastebėjo laiku ir vaikištį iš medžio išpurte lyg šunų užvytą katiną. Istorijų žinojo kiekvienas ir, nelaukdamas eilės, stengėsi jas išdėti.

Kur buvęs Tilius, kad prireikus nė su šakaliu nesuradę? Pusė vargo būtų atsimetę.

– Apsiejo ir be jo. Taip ar taip jau jo mergą kiti vedžiojasi. Kiti dėl jos ir mušasi.

– Tegul.

– Apsitrina ausis, tai po to ramiau miega. Be sapno.

– Gavo ausų tasai tarbaklynis, – aiškino Tugaudis. – Na, tasai, kuriam kartą trinktelėjai, kai per daug lindo prie Milės.

Tilius atsiminė kaip per dūmus.

– Kažką negražiai pasakė turbūt. Prunos jo nešluostytos nuo užpernykščių metų. O tas geltonkartis nepėsčias.

Sėmė iš peties, pasivedęs į šalį, ir paklausė, ar dar nori.

– Smagūs berniukai, tieji gimnazistai.

– Nagi. Jei duoną gali patys užsidirbti, tai ir pasilinksminti jiems neužginsi, – samprotavo Petras.

– Kas užgins? Negali, – atsakė Tilius.

– Ir tavąją vedžiotis? – skverbėsi, akį primerkęs, Tugaudis. Jam viskas buvo pasidarę nebeaišku. Jis nebepažino savo draugo Tiliaus.

– Yra, kas apgina, ir gerai. O tą vyriokšlį tai jau aižo, kas tik netingi. Ir patsai Doveika jį audė. Nors ten ir buvo už ką.

– Doveikai jis nedovanos. Aš žinau. Aš galiu tą pasakyti, kad nedovanos, – atsiliepė iš pakrūmės Krivickas Vargdienis.

– Ką toks paršas? O už ką jį ten šukavo? – susidomėjo kiti.

– Sako, aptikę prie pirties langelio prisiplojusį, kai moterys prausėsi.

– O! Tai už tą ir trinko kailį. Nebūtų ko. Ar gaila, kad vaikiukas užsimanė pasižiūrėti, kaip Julė atrodo.

– Jam Julė. Ir neišmanymas tavo, Petrai, – niekino Každaila. – Geresnių dalykų ten buvo kaip Julė. Jis norėjo pačią Doveikienę pamatyti. O tą ir aš norėčiau. Ir kiekvienas, kas tik su kelnėm, neužmerktų akies. Jau po velnių, kad daili, tai daili bobelė. Uhu, hu... Jau aš tai...

Tilius atsikvėpė kaip galint giliau. Žiovilys surakino žandus. Ar ne ankstyvą pavasarį jis buvo panašiai prastai pasijautęs? Bernas nesuspėtų nė nuo žolės atsikelti. Ne. Jį pirma pakeltų, spirdamas koja, ir tik tada sudaužytų jo šlykščią kramę, šnypščiančią tartum gyvatės. Ir jau daugiau nebeprasižiotų. Jis drebėjo ir laukė. Petras kaip niekur nieko apsivertė šonais ir pasiražė. Jo žodžius, nukreipiančius kalbą kitur, jis sutiko kaip lengvo, atgaivinančio vėjelio pūstelėjimą. Šiuo metu jis muštis nenorėjo.

– Ar tu suaugsi kada į protą? Tau tik bobelės ir bobelės. Pasižiūri į tavo barkštinę ir žinai, kiek kartų esi lindęs pas moteras. Gerai, kad Gužas naujo ženklo neįdėjo. Bet atsiminsi ir taip.

Každaila nusikeikė išskirtinai šlykščiai, kad ir patys narsiausi keikūnai nejaukiai pasivartė ant žolės. Nežinia, ką jis būtų daręs kitam už tokį malonų įspėjimą? To jis nebūtų praleidęs kitam. Bet Petruui nieko. Petro ranką jam buvo tekę pajusti daug seniau. Petruui lankas per pilvą ėjo – štai kas. Ir be reikalo jis nežiopčiojo. Petras tik juokėsi, kai Každaila grasino. Jis ir savo giminei patarė per daug neimti galvon. Nė jis ten ką darys, nė keršys. Jei tokių veiksmai eitų lygiai su burna – bloga būtų.

Veronikos krautuvė buvo ištuštėjusi, kai dauguma gėrovų patraukė gegužinėn. Na, Každaila ne pirmas vakaras seilę varvino. Ir siūlė susilažinti iš skaidriosios litro, kad jau šį kartą tai tikrai išdegsią. Ką, ar jie nematą, kaip Veronika jį akimis palydinti. Ar ji neuždedanti švelniai rankos ant peties, kai jis pašaukiąs naują partiją gėralų? Jei jie to nematą, tai esą žlibi kaip jaujos pečiaus kakta. Ir ausys prižėlusios vilnos, jei negirdi, kokiais maloniais žodžiais ji kreipiantis. Dabar pats laikas esąs parodyti, kokie vyrai darbuojasi prie kanalo. Jei jau ką daro, tai padaro greičiau negu spėji suskaityti iki penkių. Každaila pustęsis delnus lyg imtynėms su meška. O čiagi tik moteriukė, švelnus ir minkštas daiktas.

Nieko troboj ir nebelikę, išskyrus Petrą. Gužas daržinėn išėjęs. O Veronika, apkuopusi stalus ir taip jau mirtinai nusimušusi per dieną, kliūstelėjo ant kanapėlės, pirm užgesinusi šviesas. Ar ji buvusi prisnūdusi, ar ne, bet Petras vis aiškiau ir aiškiau girdėjęs, kaip šnekučiuojasi Veronika su Každaila. Pradžioj dar pašnabždom, dar pusbalsiu. Dar šiaip ir taip. Dar geruoju, kaip su žmogumi. O tas jau kur tau brolelis! Kaip jautis pasibaudęs ir, sakyti, kad jau per prievartą. Tik dudena storai, tik šnypščia kaip ežys.

– Šalin traukis, tu begėdi! – suriko jau visai nekoku balsu moteriukė.

– Nu, nu, rupūžyt. Valdyk nagus, nesidaužyk! – sumaurojo kavalierius.

Petras nespėjęs pašokti ant kojų, kai jau Gužas virtęs pro duris. Nesakytum, jog tyčia laukė, prisispaudęs prie sienos. Taip tik pasitaikė, kad ėjęs iš daržiniukės kaip tik tuo metu, kai viduj pati

bjauriai surikusi.

Lėtas ir nedrąsus Gužas atsistojo priešais ir paklausė:

– Kas čia dedas?

– Nieko... Tas jau... Nieko... – vapo nusigandusi Veronika.

– Išėik! – pasakė šeimininkas.

– Nesikarščiuok, jei nenori šaltas palikti, – atsiurzgė Každaila.

Gužas pakartojė tą patį. Ką atsakė Každaila, nebebuvo kada nė susigaudyti. Jei kas laukė Gužo pakasynų, tai baisiai apsigavo. Toks žmogelis, rodos, iš pupų nevaromas. Bet kai griebė ir nešė pakėlę, tai Každaila nespėjo galvos linkčioti pro durų viršus. Išmetė į kiemą, ir baigta. Prie vėjo žmogus.

Tada tik Petras išpuolęs ir žiūrėjęs, kad blogiau neatsitiktų. Kad kokio peilio iš kišenės neišsitrauktų.

– Nereikia, Petrai, – ramiai tarė Gužas, dulkindamas rankas, lyg būtų ką tik iš malūno išnešęs miltų maišą. – Aš dar gaidys ant savo laktų.

Taip ir išvarė. Ir nesmagu, lyg ir jis prie tos kebelės būtų prisidėjęs.

Každaila išsikėlė pas Krivicką. Bet su Petru vis tiek tebekasa kartu. Kur jis ras geresnį draugą darbe. Su nieku kitu tiek neuždirbsi.

– Jau tegul per daug Doveika neįsivaizduoja, – pakėlė nuo žemės sušiauštą galvą Krivickas Vargdienis. – Nujos jam tą bobą iš po akių. Nesidžiaugs ilgai. Aš tą galiu pasakyti.

Tilius spaudė veidą į žolę. Cigaretė krutėjo jo pirštuose.

– Jei Krivickas prašneko, tai bus kas nors. Gal lietaus? – kažki kas pasakė.

– Nesakyčiau, jei nebūtų teisybė. Aš už teisybę visada.

– Teisybės tu ir nesulauksi. Pats padaryk teisybę, jei nori.

– O sakot, kad tas, kur žiūrėjo pro pirties langelį, – lyg nenugirdęs šnekėjo savo Vargdienis. – Kad tas tai jau nieko? Pala, pala. Jis jau to neužmirš. Nuravės seniui žilę, pasigavęs kur pamiškėj.

– Vis ant jo, nabago, – pasikraipė Petras,

– Tai jau nabagas. O ką jis padarė man? Kitas jam seniai būtų parpinus suskaitęs. O aš tyliu.

– Kad tu durnių durnius, jei tyli.

– O gal aš netylėsiu, ką tu žinai? Buvau andai prašyti, kad daržinę leistų nusigriauti, o jis man...

– Sakei jau šimtą kartų.

– Ne šimtą, o tik teisybę. Sakau, ponas, daržinė man priklauso. Atėmei žemę, o daržinė vis tiek mano. Nusigriaunu ir nusivežu su talka. Pamėgink, sako...

– Tai reikėjo, jei sakė.

– Sakė tai sakė. O aš sakau, kad geriau būčiau uždegęs. Va, kaip pasakiau. Mat tokia tūžmastis pagavo. Dieve, susimilk. O jis, pamislyk, Doveika, man šitaip. Galėjai, galėjai. Kol tavo buvo, galėjai.

– Aš ir paleisčiau gaidį. Nė man – nė tau.

Petras šaipėsi.

– Avinai jūs, avinai. Ar tuom Doveikai nuostolių padarytumėt? Jo trobesiai gerai apdrausti. Iš to jis tik uždirbtų.

Krivickas susimąstė. Slogios nuotartys jį kankino visą vasarą. Bet jis guodėsi, kad atsiras vis tiek kas nors ir Doveikai sugros suktinį. O to Petro tai beturima galvos. Kitam nė motais tokia mįslė neužteiktų, o jis tau ima ir pasako. Kad apdrausta. Matai, matai, žaltys Doveika, visur išsigudravojęs. Ir čia, anot Petro, dar uždirbtų. Net ugnis tokiam jį naudą išaina. Kad aną kur. Každaila va irgi iltį galanda, nors visai dėl niekų, kad nedavęs išgerti kažkada, kai buvęs kruvinai pagiriotas. Každaila liurškalas, nėra ko juomi pasikliauti.

– Tai jau po visam Doveikai. Visi ant jo sprando. O tu ką jam ketini ištaisyti? Juk jis, sako, tave iš tarnybos išėdęs? – kamantinėjo Petras.

– Gal jis, o gal ir ne. Kartais ir patsai netikiu. Jei gaučiau tą pačią vietą, tai visai užmirščiau.

Doras policininkas turėjo būti Tugaudis, jei galėjo taip nušnekėti. Ir visai be reikalo vargo pelkėse ir miškuose.

Pokaitis baigėsi. Vyrai rąžėsi, judino sustingusius sąnarius. Ir vėl sunkus darbas ir nesulaukiamas šeštadienis. Bet, kai jis ateina, staiga visi vargai ir rūpesčiai šalin.

Tilius kiūtino namo. Jam vienam, nuošaliai, Petras pakuždėjo. Ar jis žinąs, kad Agnei peršą jaunikį? Jei žinąs, tai tvarka. Jis vėl buvęs atvažiavęs. Bet toji mergiškia nesuvaldoma.

Tilius suprato, kad ir Petras nesusigauo jo reikaluose. Jis daugiau neklausė ir nevargino. Geras, puikus vyras. Tilius siekėsi atverti savo širdį. Kitaip bus blogai, bus blogai. Kodėl bus? Jis užspringo savo žodžiais, ir iš jo pasiryžimo nieko neišėjo. Gal kitą kartą, gal kada nors. Jis nyrino pakrūmėmis lyg nusidėjėlis bažnyčioje nuo klausyklos, pritrūkus drąsos, išvydus rūstų kunigo žvilgsnį, apmetus nedraugiškai nusiteikusių minią, kuri, rodos, ir telaukia jo baisaus nupuolimo.

Kada nors. Kada nors.

O vargšas Doveika nė nenujaučia, kokie narsūs debesys telkiasi ant jo galvelės. Visi – viena ruja. Kaimiečiai kad kelio nepravedė per jų lauką. Griovkasiai – kad jų nerydino karčemoje. Ir jis, Tilius, kad jo žmona tokia jauna. Ir Monika – kad jos vyras toks senis. Vai Dieve, visi.

Lyg ir susenęs daugiau atrodė paskutiniu metu Doveika.

Iš verandos, apkerpėjusios tirštomis gebenių virkščiomis, atskrido lengvai, švelniai lyg skiedrelė, besisupanti ant bangos, dainelės žodžiai:

Pasisėjau balandėlę daržely,

Balandėlės nė daigelis nedygo...

DVIDEŠIMT PENKTAS

Gaižių, troškių dūmų debesis nusileido ant Virsnių ir Basiuliškių. Apšviesti besileidžiančios saulės, jie įgudavo nejaukiai rausvą atspalvį lyg tolimas gaisras, atsimušęs pelkynų ežere. Vėjas juos išsklaidydavo kuriam laikui, nunešdavo kiton valsčiaus pusėn, į aukštus ir našius laukus, kūpsuojančius viensėdijomis ir baigiančiais griūti senaisiais kaimais, lūžtančiais praamžinių medžių pavėsiuose. Iš kur tyrelis ir jį supą miškai brėžėsi melsvu brūkšniu, netekusiu ryškumo dėl tokio nuotolio, kurs daugeliui atrodė nepasiekiamas. Daugis anų ramiųjų gyventojų ir nemėgino kelti ten kojos, klausėsi pasakų ir tikėjo viskuom, ką šnekėjo keliautojai ir žiniuonys. Iš tų aukštumų, gerą grūdą nešančių molynų žiūrint, dūmai atrodė lyg amžiais nesudylanti migla, apvožusi tenykštį pasaulį ir saugojanti jį nuo pašalinių akių.

Degė tyrelio durpynai. Dviejų pėdų gylio sausai išdžiūvęs viršutinis sluoksnis ruseno kaip jaujos pečius, sauskimšai primuštas spalių. Niekur ugnis nebegalėjo išeiti, apvesta grioviais ir apversta velėnomis, bet jos užimtame plote ji smilko ir žioravo netrukdoma, iki didieji rudens lietūs užlies ir paskandins. O lietaus šaukte šaukė skaudžiai perdžiūvusi žemė. Rugiai nedygo, jų nuspilgusius daigelius, dar neprasilažusius grumsto, kirmėlės kirpo lyg žirklėmis. Linai, pakloti dirvonuose, nedirgo. Linmarkos išdžiūvo dar vasaros vidury. Ganyklų žolė parudavo, išdegė atolas, ir gyvuliai beviltiškai skambliojo sausus ežių stagarus ir traukė baubdami, ragus atstatę, ieškodami ko nors traškesnio.

Tarpmiškéje staiga pasidarė tyku ir tuščia. Dūmų prigesinta saulė plaukė tartum per drumstą vandenį. Darbai pasibaigė laukuose. Klegesys ir triukšmas, kurį kėlė griovkasiai, nusitraukė negirdimai toli. Kanalo pjūvis jau rėžėsi už Laumakių ir kasdien smigo tolyn ir gilyn. Visa linksmųjų vyrų šutvė pleškėjo kitame krašte, čia beužklysdama vis rečiau ir rečiau. Veronikos krautuvė apsiniūkė, ir, jei ne Petras su Tugaudžiu ir dar keliais, neužmirštančiais tos vietos, ji būtų galėjusi duris užšauti ir išeiti visai dienai į daržą. Jei to nedarė, tai tik iš įpročio ir nenoro nustoti krautuvininkės orumo. Tie keli pravažiuojantieji mažai ką gero žadėjo.

Ir Agnės gyvenime permaina buvo įvykusi. Staiga vieną dieną ji susidomėjo savo krikštomočia. Kodėl ji nebeatvažiuojanti? Ir, jei ketino, tai kada? Va tai tau, kas gi čia dabar? Kada reikėjo, tai nieks negalėjo sugauti. Motina graudeno dukterį ir stebėjosi. Bene bus susipykusi su Doveikos bernu? Bene bus atvėsusi, nes jau nuo vidurvasario jis nebesirodo. Mergiščia pašėlo, papyko, ir viskas praėjo. Ačiū Dievui, kad taip gražiai praėjo. Kai kitoms po tokių linksmybių dar ir vargo tenka pavargti. Ne, Agnė ne tokia. Ir tas gerai. Išvažiuos, pripras ir gal ištekės. Vargonininkas – žmogus tikrai puikus. Gužienė turėjo patyrimo ir į viską žiūrėjo tokiom akim. Dviem mergom kaip ir nedera trintis namie. Vienai jau laikas iškelti.

Kad Agnė proto įgavusi, rodė jos išvaizda ir laikymasis. Ji lyg paaugo ir sustembo. Maža kas bebuvo likę iš anos traškios ir gaivios mergaitės, kuri galėjo būti ir penkiolikos metų jos nepažįstančiam. Ir savo elgesiu primenančios jauną miško stirną, kuriai valia siausti ir lelioti nuo ryto iki vakaro visoje plačioje girioje ir skynimuose. Ji ir buvo užaugusi giriose, gausiai laistyta rytmečių rasa, nuprausta lietu ir iškedenta vėjų, prasiveržiančių pro išretėjusias rudenio šakas. Į jos akių mėlynumą įsisuko tamsūs ratai kaip dignis prieš mėnulio pilnatį. Kiekviena atmaina turėjo savo tiksliai apibrėžtą laiką ir paskirtį jame. Vieną savo tarpsnį ji jau baigė praeiti. Jei jis truko taip neilgai, tai ji mažiausiai kalta. Viskas jai pasidarė nebemiela. Viskas apsitraukė niūriais šešėliais. Ir saulė, matoma pro dūmus, jai buvo nebe saulė, švietusi jos vaikystės takus ir šildžiusi jos kambarėlio mielą langą, nugultą alyvų krūmo, į kurį kažkada subarbeno jo pirštai. Į ką ji žiūrėjo, kur žvalgėsi, visur tuo pačiu tamsiu ir drumzlinu marškonių traukėsi iki neužmatomų tolumų. Ji vengė išeiti lauk, kad koja nepataikytų į tas pačias vasaros pėdas – nematomai, bet taip gyvai išlikusias, išsidėsčiusias aplink visur, nuo durų slenksčio iki paupio pievos. Rudens nykuma tvenkėsi krūtinėn, rinkosi iš laukų ražienų, iš voratinkliais mirguliuojančių pievokšlių ir miško gelstančių lapų. Iš upės, kuri jau nebebuvo ta pati miela ir vėsiai gili, bet suversta, išniekinta ir palikta ateinančioms darganomoms. Ir apylinkės žmonės, kas rytas suvežą pieną pieninėn, ir motoro kalimas pro juodą skardos kaminą, ir dulkių grąžtas, nusidriekias paskui nuvažiavusį autobusą. Ir retkarčiais beužklystą kaimynai, ir jų atsibodėjusi kalba krovėsi vienon vieton kaip sunkenybė, rinkosi stambiais lašais, ir ji prapliupo ašarų sriautu, užtrenkusi už savęs kamaraitės duris.

Be skundų, be priekaištavimų, be garbstymo ir atsižadėjimų, tyliai, ramiai kaip drungnas vasaros lietus gulėjo paslika ir liejo ašaras. Agnė, toji gaivi mergytė, auksaplaukis saulės kūdikis, kadaise maža atvežta iš tolimos gimtinės ir užaugusi pamiškėje. Kur visko turėjo per daug – saulės, laisvės, žalumos, graudaus ilgesio ir lūkesių, sutirpstančių neperžvelgiamoje miško sienoje. Ir tą rudenį ji jau buvo išaugusi ir suplėšiusi ankštą aplinkos kevalą. Ir numetusi lyg išaugtinius rūbus. Tarp vakar dienos išvedusi tiesią liniją tartum žaidimuose su draugėmis. Ji žengė per slenkstį į vargą, į vėjus, į visa, kas pasitinka, nutolstant nuo vaikystės vartų. Kiek ilgai visa tai truko, ji neatsiminė. Ji buvo kaip beržas pragręžtu kamieniu, paliktas pavasario apyaušryje, sula merkiantis žemės pašalą, vėliau prasikalusią žolę ir ant jos besitelkiančius žiedus. Taip ji apraudojo savo meilę ir trumpą vienatinį džiaugsmą. Ji sunkiai besusivokė, kad visa tai jau praeityje ir nebesugrąžinama. Ji ką tik tebuvo atsistojusi ir tespėjusi paėjėti keletą žingsnių. Ar žino vienadienis drugys, su saule pakilęs iš savo lopšio, kad už keleto valandų ateis saulėleidis? Ar sprogstančio pavasario dieną galima įsivaizduoti rudenį, jo dar nė kartą nemačius?

Skaudžiu diegliu krūtinėje pajuto įsigalinčią rudens ir žiemos nedalią. Ji bijojo aplinkos, bijojo savęs. Vis mažesniu lanku beapskries saulė, vis giliau ją gramzdins debesys. Vis tamsyn ir tamsyn. Paskui sutems galutinai. Ir kas bus tada? Praleisti tą laiką taip paprastai, kaip jis būdavo praleidžiamas anksčiau, ji jau nebegalėjo tikėtis. Juk ji jau nebebuvo ta pati, lengva ir skaidri, nieko nežinanti ir gyvenanti šviesiu ryto sapnu. Ji buvo ragavusi džiaugsmo ir visa jam atidavusi, viskuom tikėdama ir viskuom pilnai pasikliaudama. Nieko sau ir už savęs nepasilikdama. Kaip ji galėjo sutikti ateinančių negandų ilgą ir neturinčią jokio prašviesėjimo grandinę? Ji manė, kad būtų geriausia pranykti. Pasislėpti kur nors miškų glūdumoje, lūžtvėje, neįžengiamame tankumyne, kaip daro kai kurie miško žvėrys. Jie pabunda tik pavasarį, bet ji nebeįsivaizdavo pavasario sau ir bemeilijo užmigti visam laikui. Su pavydu lydėjo padangėmis išskrendančius paukščius, kurie žino, kad užpakaly palieka pragaistį ir šaltį ir prieš savo akis

turi nenusileidžiančią saulę. Ji sekė sėjikų būrius, krintančius į suakėtas dirvas, ir stebėjosi, kaip jie galėjo pasirinkti tokią vietą, iš kurios ji turi trauktis kuo skubiausiai. Bet sėjikai ir buvo pakeleiviai, didžiame traukimosi kely sustoję tik atsikvėpti ir pririnkti gūžius grūdų ir nesirūpiną, kad kam nors čia negera ir sunku. Kas rytas lydėjo vieškeliu atidundantį ir už miško kampo pranykstantį autobusą. Ir regėjo save vienoje iš anų, pro langus matomų sėdynių, ir leidosi nešama smarkiai besisukančių ratų. Vis tiek, kur jie nuneš. Ir vis liek, kur sustos. Ir gali net nesustoti. Tik tolyn, tolyn. Tik toliau nuo jos nelaimės vietos.

Ir juo greičiau, juo geriau. Ko nors netikėto ir naujo ji nesivylė svetur, bet patsai išvykimas gal apsaugos nuo netinkamo pasielgimo. Ji negalėjo sau atleisti, kaip kvailai darė per savo nežinojimą. O turėjo iš karto suprasti, turėjo nujausti ir tarti žodį. Krikštomočios namuose gal atsiras kokio darbo, kurs padės susitvarkyti su savom. Ji parašė laišką ir pradėjo laukti tos dienos, kada atvažiuos jos pasiimti. Ir pamažėle dėliojo daiktelius, ir pamažėle atsisveikino su namais ir visu, kas buvo aplink. Pagaliau juk taip atsitinka visad, kai lizdas nebesutalpina paukščių. Jie pasikelia, sumosuoja sparnais ir skrenda. Visokios priežastys tėra tik natūrali eiga žiauroko gyvenimo įstatymo. Jam vis tiek turi paklusti.

Paskui ją suėmė baisus pyktis ir įtūžimas. Ji vėl nesuprato savęs ir nutarimo taip pigiai, be kovos pasitraukti. Juk kodėl taip atsitiko? Kad atsirado kita, kuri be gėdos ir sąžinės išskėtė savo aštrius nagus ir juos suleido, kad išplėštų kitam širdį. Monika, toji begėdė ir puikuolė, apmulkinusi senį ir užsisėdusi ant jo gero. Ji turbūt ir tebuvo tiek verta, kad laimėtų iš senatvės apkvaišusį žmogų. Bet, tą padariusi, jau ji manosi galinti imti ir toliau, kas patinka ir ką tik pamato. Toji beširdė ir nieko nepaisanti mergšė iš pieninės. Aną vasarą atsidriekusi ir pas juos radusi tokį šiltą ir malonų prieglobstį. Agnė nirto ir plėšėsi apmaudu vien pagalvojus, kaip su ja kalbėdavosi, kaip vaikščiodavo ir klausydavo tartum vyresnės sesers ar motinos. Dar vasarą, dar tada, kai laidojo eigulio tėvą, ji buvo tokia meili, nors apkabinus išbučiuotum. Ir klausinėjo visko, ir suprantama kodėl. O ji, kvailutė, kaip ir seniau, visiškai pasitikėdama, nieko neslėpė ir tenorėjo išsipasakoti kuo smulkiausiai.

Buvo valandų, kai ji pašokdavo ir norėdavo bėgti Basiuliškių kieman ir, sutikus Moniką, tėkšti į veidą, spjauti į akis ir یشهiti, palikus visų akivaizdoje taip paniekintą. Ji surado, bekraustydama daiktus, tarp kitų ir raudonus karolius, kažkada Monikos dovanotus, ir juos pagriebusi, sutraukė ir karoliukus išbėrė pro langą. Tarp nuotraukų ir atvirukų ji pastebėjo vieną tokią, kurią šoko visu įkarščiu naikinti. Ten mat šypsojosi Monika, įsispraudusi tarp jos, mamos ir Milės kažkada tarp sužydusių krūmų panamėje. Žirkklėmis iškirpo tą nedorą galvą ir numetė į šiukšles. Nieko neturėjo likti, kas liudytų tą bjauriąją, tą pasalūnę ir apgavikę. Nuo to jai nepasidarė lengviau, bet manė pasielgusi teisingai. Ji taip pat su ja pačia pasielgtų, tik nebūva kaip. Na, gal kada pasirodys.

Tada tai jau verčiau tepasisaugo. Išvarys, koja išspirs. Ir kitaip paniekins. Įvairiausi keršto planai braižėsi jos galvoje. Ji vaizdavosi Moniką primuštą taip, kaip teko matyti primuštą girtuoklio sklypininko žmoną, išvartą iš ūkio, apspjaudytą ir palaidotą kapuose. Net ne kapuose. O už tvoros, su pakaruokliais. Ir tai per šventa vieta tokiai. Į tyrelį nuvežti, į liūnų akis ją įmurdyti, kad nė žymės jos kapo ir atminimo.

Ir tada Tilius sugrįžtų. Kur jis besidėtų tada. Sugrįžtų, ateitų ir stovėtų galvą panarinęs. O ji? Ne, jau per vėlu. Ji pasakytų jam, kad tegul eina ten, kur buvo anksčiau. Ji nieko nesakytų. Tik apsisuktų ir pati nueitų. Ką besakyti tokiam, kurs davėsi taip suvystomas, kad nė dvasios buvusio smarkaus vyruko nebeliko. Ne, ji pasakytų, kad išvažiuoja ir gyvens pas tetulę taip puikiai, kad jis tokio gyvenimo nė knygoje neskaitė. Ji darys ten, ką tik nori. Su kuom tik nori vaikščios ir šoks. Šokių vakarėliai ten kiekvieną savaitę, o gegužinės – tai ir šeštadieniais dar. Bet ne tokios gegužinės, kur susirenka susnos ir visokie valkatos. Ji dar pasakys, kad netrukus ji ištekės. Ir kad tas vargonininkas visai ne toks blogas. Kur ten blogas? Jis toks geras, kad nėra su kuom net palyginti. Kaip sulyginsi, jei čia tik prasigėrę griovių kasėjai ir prakaitu amžinai sudvisę miškakirčiai. Jis toks iškilnus kavalierius, kad ano krašto merginos visos jį įsimylėjusios ir bažnyčion renkasi tik tam, kad galėtų jį pamatyti ir pasiklausyti jo muzikos. Jos, tiesa, dar gieda bažnyčios chore, kuriam vadovauja vargonininkas. Gražiai gieda choras, susilipęs būriu ant viškų. Didelė bažnyčia ten, ir parapija turtinga, ir ten gyventi tai jau vieni džiaugsmas ir malonumas.

Ir po tokių išsipasakojimų ji pajusdavo kartumą gerklėje, lyg prisiuosčiusi gailių, ir dar didesnę tuštumą aplink save. Beliko krautis daiktus ir numatytą dieną išvažiuoti. Tų dienelių jau taip nebedaug liko. Ir su kiekviena praeinančia – vis mažiau vilties. Ji jautėsi tartum besileidžianti laiptais. Pakopa po pakopos į gilumą, į tamsą. Kai koją nukels nuo paskutinės – laiptus atitrauks, ir ji pasiliks viena ir patamsyje.

Agnė grimzdo liūdesin, ir motina ją ramino ir guodė. Ir jai pagailo vaiko. Ne tiek daug jų ir turėjo. Praverstų ir čia abi mergaitės. Visko užtektų. Ne tokie jau jie skursnos, kad atsižadėtų dukters. Bet negalima atsižadėti ir turto, kurį užrašo. Ir už tai – tik nukaršinti senutę. Dėl vestuvių visai nėra ko kvaršinti galvos. Mergaitė dar tokia jauna, kad ne metus, bet ir ketverius kokius gali traukti be baimės. Gal anas, jai peršamas, ir nieko. Bet, kai Agnė pasijus viena ir kaip paveldėtoja namų ir žemės, tai jaunikių muštinais neatsimuš. Bus iš ko pasirinkti!.

Milė, jei ir ką sakė, tai tik iš įpročio erzinti jaunesnę. Ji nė pavydėjo, nė troško tos laimės. Sesuo išvažiuoja, tai savaime jai viskas lieka, ir viena galės ponauti. Skirti į dvi dalis jau nelabai būtų iš ko. Tai tegul sau sveika ir važiuoja. Nors jai pačiai irgi ne pro šalį būtų buvę kokiai savaitei kur galvą ištrūkti. Juk niekur, be bažnyčios, dar ir nebuvo. Net autobusu neteko važiuoti, o rodos, galėtų. Pro šalį eina. Sėstų ir nušvilptų. Jei motina nesiteiravo nieko patenkinta, kad mergaitė nusileido, tačiau sesuo knaisėsi tartum višta po sąšlavyną, tvirtais nagais kartais pabraukdama ir per skaudžiai.

– Ar Tilius ateis išleisti?

– Nežinau. Neklausiau.

– Tai paklausk. O gal jis ir nežino, kad tu išsiruoši?

– Jis ir nežinos.

– Va, tai kaipgi? Jau jūsų gentystė nutrūko?

– Va tau, – Agnė parodė seseriai liežuvį ir nusisuko.

– Sakau, jog nė tabokos nebeužaina nusipirkti, – lyg niekur nieko kalbėjo toliau Milė. – Vis Laurynas nuperka, kai grįžta su pienu.

– Tu atsikabink nuo manęs. Ir įsikišk sau tą Tilių ir tą šlubį raganių. Jie abu man tiek terūpi kiek ir tas tavo klišas išsiviepėlis.

Klišas išsiviepėlis turėjo būti Tugaudis, buvęs policininkas, iš kurio Agnė pasijuokdavo, kad jis nemoka kojų statyti. Pėdos į vidų knerptos, ir užtai greičiausiai jis vietos netekęs.

– Turėtum tokį, tai džiaugtumeis.

– Jei tik tokį, tai man visai nereikia.

Taip nukirsdama, Agnė, be abejo, žinojo, kad jai jokios bėdos su bernais. Kas dėjosi vasarą, kai apie ją drumstėsi spiečiais! Ir ne tiek dar būtų jų buvę, jei ne Tiliaus baimė. O Milė tai jau gali nesigirti. Ir neturi kuom.

Iš sesers kalbos jai ir nepaaiškėjo, ar ji ką nors nutuokia. Turbūt nieko. Ji žiūrėjo į Basiuliškes kaip į užburtą dvarą, į visų prakeiktą, į kurį įkėlęs kartą koją, jau gali peržegnoti savo jaunas dienas. Iš ten nieko gero neišeina. Tik bloga. Ir todėl sveikiau atsitolinti nuo jo. Bet vėl jai staiga pagailo kažin ko. Ji juk nebematys, gyvendama pas tetą, įprastinio vaizdo, su kuriuomi ji suaugusi nuo mažumės. Juk tiek kartų ten lankėsi, kol dar Monikos nebuvo, ir vėliau, jau jai esant. Jai pagailo, kad išvažiavus nieks apie ją nebepakalbės ir nebepresimins. O norėtų pati nubėgti ir aplakstyti visus pašalius. Ji neiškentė ir užkalbino Lauryną, kai šis sustabdė savo žlibąją kumelę ir nerangiai žergliojo iš vežimo.

– Kur jūs, dėduli, išsiruošęs?

– E, čia pat. Žinai, kad mano kelias trumpas ir visada tas pats – nuo karvės uodegos iki pieninės.

– Ne per ilgiausias, ne, – Agnei knietė tučiuojau pasigirti, kad jos kelias ne toks kaip jo. Ji leisis toli. O raišis neblogas dėdžius. Ne kartą jis yra saldinių pirkęs ir apdalinęs. O įsigėręs ir itin pasišvaisto.

– Kaip man – užtenka.

– O aš išvažiuoju autobusu.

– Vaje, vaje, ir nebijosi su taja pekline?

– Ne. Ką ji man padarys?

– Nubugdys kur ir paklaidins. Ir namų nebeatrasi.

– Ir nereikia. Aš ir taip nebegrįšiu.

– O kur jau taip, putpele kanapėtoji?

– Pas tetulę, Laurynai, pas krikštomocią. Taip ji pranešė Basiuliškių žmonėms apie savo sumanymus. Ji nežinojo kodėl, bet jautė tai turinti atlikti. Tegul žino Tilius, kad jos netenka visam laikui. Taip jau reikalėliai susiklostė, ir jis kaltas dėl to.

Laurynas pripūtė Gužui miglos į akis. Rūpesčių uždavė. Jis žinąs net, kas mišką padegęs. Jis viską žinąs. Ehe. Juk Doveikos trobesiai apdrausti. O kas draudžia mišką? Ir jei ugnelė būtų pasibaudusi ten, kur tasai norėjo, tai kokie nuostoliai Doveikai! Miškas rinktinis. Tūkstančius nesuskaitomus paklotų žydai – miško pirkliai. O jei ugnelė – tai tik plėnys ir nuodėguliai.

O Doveika, žmogus, jau naktim nebemiega. Nusigando ir jis vieną kartą. Šautuvą nusikabino nuo sienos. Apžiūrinėja, rūdis šveičia, alyvuota virvele vamzdžius pertraukia. Ir iš dėžės atrenka šovinius. Būtų medžioklės sezonas, ir laukai pertekę visokios žvėrienos. O medžioti jis nebeina. Šautuvą patikrina ir vėl pakabina ant sienos, prie lovos.

Kažin kaip nejauku Gužui po to. Kai kaimynystėje įsimeta amaras, tai neaplenkia nė vieno kiemo. Kol išaiškins ir sugaus ir uždarys kalėjiman, dar visko gali būti.

O Agnei lygiai vis tiek. Nors ir kraujais lytų, kai ji išvažiuos. Dar geriau. Nuplaus jos pėdsakus, nutrins bet kokias žymes kadaise buvusio džiaugsmo. Ir gal tada galės pradėti iš naujo?

Bet kažin? Kažin, ar jau kas beišeis...

Ji buvo kaip tas medelis, kurio žievę ir šakas su lapais, su žiedais gerokai apkramtė vabalai. Jau nieks nebeišgelbės žalio augliaus iš prazūties. O žiūrėk! Nužliaukė šilti lietūs, šiluma su garais pasikėlė nuo permerktos velėnos, ir trąšūs, jauni ūgliai rungčiomis veržiasi į saulę. Daug našiau, daug tvirčiau. Po metų nieks nebepažintų, kas skurdo senoje vietoje.

Tačiau mergaitė negalėjo tokių vilčių įsileisti savo iškankinton krūtinėn. Ji kentėjo. Ji buvo linkusi sutirštinti spalvas ir išgyventi iki galo skaudžiai ir sunkiai savo nedalią. Ji neieškojo jokio palengvinimo sau, laikydama tai netinkamu savo būklei, beveik įžeidimu. Ir leido paskutines dienas. Nebėjo nė į lauką padėti susiruošti su daržais. Laiškas jau buvo atėjęs iš tetulės, kuri, greičiausiai su vargonininko pagalba, apreiškė pasitenkinimą įvykusia permaina mergaitės nusistatyme. Pyrago iškepsianti tai dienai ir pati išeisianti pasitikti. O tada jau būsią gerai.

Gerai? Pilna apmaudo ir kartumo nutvojo pašalin laiškėlį. Tegul ta gera senutė per daug nepasitiki savo nameliais prie bažnyčios ir nuomininkų dirbama žeme, kad paskui nekukuotų.

Kelios dienele. Ji lankėsi pas eigulį. Valandų valandas išplepėjo su jo mergaitėmis. Tiesa, dar labai jaunomis ir kvailutėmis, kurių vyriausia tekludė šešioliktus. Jos buvo draugės, nieko nepadarysi, ir Agnė, kaip daugiau patyrusi, turėjo apie ką papasakoti. Jos aiškiai pavydėjo savo kaimynei, iškylančiai į pasaulį, į miestą, kurs baugino ir masino kartu. Ir gailėjosi jos netenkančios.

– Tai tu taip mus ir palieki? Ant visados?

– Ant visados... Ir kas man?

– Ir nepasiilgsi? Nė mamos, nė mūsų, nė...

– Ne... Taip, aš pasiilgsiu. Ir atvažiuosiu jūsų aplankyti. Ir jūs manęs nebeatpažinsit, taip aš būsiu apsirengusi ir išsipuošusi. Ir dovanų kokių atvešiu! Kokių jūs nė sapne nesapnuojat...

– Oi, kaip tau bus gerai!

– Žinoma, kad bus gerai...

Bet vyresnioji miško sargo duktė domėjosi dar ir kuom kitu. O kokių dovanų ji Tiliui atvešianti? Agnė atsakė taip niekinamai, kad tik stebėtis reikėjo jos išmone ir mokėjimu apsisukti.

– Kam? Tiliui? Hi hi hi... Apskritai jis jokių dovanų negaus. Tokių vyrelių ant kiekvieno kampo po

penkis. Tokie mieste gatves šluoja ir, žydų tarpvartėse sustoję, denatūratą laka. O turgaus dienom arkliams uodegas pjausto. Tokie... Et...

Ten būsią tiek ir tiek valdininkų baltais marškiniais ir šilkiniais kaklaraiščiais. Ten į dviratį nieks nė pažiūrėti nenori. Jei važiuoja, tai tik motociklu. Ten rodo paveikslus, kur žmonės ne tik vaikšto, bet ir kalba ir dainuoja kaip gyvi. Ten... Na, ten visko ir neišvardysi...

Ir visa tai ji turėsianti?

Be abejonės, kad visa. Ar kitaip ji keltūsi ten?

Paskui ji dar pasisupo sūpynėse, kuriose vieną auksinę pavasario dieną ją buvo sugriebęs pašėlęs svaigulys. Kokio ji niekad nebuvo patyrusi anksčiau. Kada norėjo lėkti, skristi padebesiais, nudraskyti paukščiams sparnus, nulaužyti stirnų ožiams ragus ir sukristi, mirtinai nusikamavus, tyrelio samanose. Kada miško viršūnės smego lyg peiliu nupjautos, puldamos žemai ir nuolankiai po kojų.

Mergaitės, matydamos ją susimaišiusią ir surimtėjusią, pasijuto taip pat nejaukiai ir dėl visa ko klausė, ar mieste būsią sūpynių. Ji tikrai nežinanti, bet jei iš viso esą, tai tos miesto sūpynės geležinės. Ir jomis galima išsidumti iki bažnyčios bokšto viršūnės. Baisu. Brrr...

Ji skubinosi. Ji bėgo pas kitus kaimynus atsiveikinti. Pas kalvį ir pienininką. Ir jų daugiau nebematys.

Saulė dar švietė, bet jau pasvirusi ir netekusi kaitros ir vasaros galios ir apsitraukusi gailia liūdesio migla. Pelkės ruseno, ir dūmai sunkėsi iš jų versmių, lyg atnašaujant piktam, niūriam tyrelio dievui. Ir Agnė manė, jog amžiams pasiliks jos akyse tas padūmavęs miško vaizdas. Sujauktas paskutinių įvykių, sumaitotas ir nuniokotas. Miško, kur nesuskaitomus kartus braidė po jo pavėsius ir samanykščius. Ji užsigeidė paskutinį kartą išeiti su krepšeliu ir pasirinkti bruknių. Jas galės pasiimti ir nuvežti tetai. Aname krašte nėra nė tokių miškų, nė tokių uogų. Toli bristi nereikėjo. Už eigulio pasodos, už kirtimų jau prasidėjo bruknienojai.

Apsiausiai naginėmis ir storomis vilnonėmis kojineėmis, kad gyvatė neįkirstų, šlemštė samanykus, sklaidė gailių ir vaivorų pudurėlius, kuriuos lik pajudinus, sudžiūvusios uogos biro kaip rasa į žolę. Bruknių ji aptiko tiek apščiai, jog galėjo braukti visais pirštais ir semti riešukučiomis. Netruko krepšeljį prižerti su kaupu, tad ėjo toliau, dairydamosi ir atsiveikindama. Tyrelis mėlynavo, nusitraukęs tolybėn. Rūkstantis, smilkstantis ir nejaukus taip, lyg sutraukęs savin visas paslaptis ir uždengęs jas rusvu debesiu.

Ji pasuko šonan, perlipo išvartomis nusekusią Vilkiją ir nejuto, kaip atsidūrė Basiuliškių palaukėje. Sustojė ir žiūrėjo į lauką, į sodą, į trobas. Ji matė viską, pati likdama priedangoje. Lauko gale kažin kas darbavosi su arkliais. Panamės daržuose kūpsojo sulinkusiomis nugaromis moterys. Bet toliau nebedrįso. Ten ir nebuvo ko eiti. Jei kada atvažiuos, gal viskas bus pasikeitę. Gal jau nebebus nė vieno iš tų, dabar dirbančių. O gal? Kas žino?

Jeigu eiti, tai tik dabar. Ir ji pyko ir niršo ant savęs, kad nenueis ir nepasakys, kad Tilius – tai paskutinis kvailys, o Monika – išgama. Daugiau nieko. Užtektų to. Matytų, kaip jų veidai išbala ir krinta viskas iš rankų. Ne, ji to nepadarys ir todėl gėdino save, kam stovi ir žiūri. Jei ją kas aptiktų palaukėje, tai dar niekus pradėtų šnekėti. Ji apsisuko ir parėjo namo. Viskas pabaigta. Ramių ramiausiai galėjo išvažiuoti.

Ir išvažiavo. Dieve brangiausias – niekas jos nė nebandė sulaikyti.

Tiršta migla dengė žemę tą rytą. Tik aukščiau ji kiek prasiskiedė, ir medžių viršūnės plaukė lyg iš vandenų. Keistai atrodė pasaulis tą rylą. Agnė stovėjo su lagaminu ir pora ryšulių ant vieškelio ir laukė autobuso. Atsibučiavo su mama, su seserim. Apsikabino tėvą ir tik išsilaukė neverkusi. Ir nežinia dar kaip, jei autobusas būtų vėlavęs. Bet jis laiku išnėrė iš miško, iš miglų ir, sucypęs stabdžiais, sustojė pasiimti jaunos keleivės. Agnė įlipo, nusipirko bilietą ir atsisėdo kukliai pačiame gale, pačiame kamputyje... Sudiev, sudiev. Mašina vėl ritosi. Pervažiavo tiltą, truputį kalnelin ir vėl sustojė. Durys prasidarė, įleisdamos dar vieną pakeleivingą. Įlipo Doveika, lengvu rudeniniu apsiaustu, su skrybėle, su pirštineėmis. Rankoje odinis portfelis, užsilikęs iš jo valdymo laikų. Jis pamalė Agnę ir atėjo prie jos.

– Ir kaimynė! Tai kur, meldžiamoji?

– Pas tetulę. O jūs kur, ponas Doveika?

– Į apskritį. Reikalai visokie.

Šį ir tą plepėjo, mašinos smagiai riedant vieškeliu, kopiant į kalnelius ir nusileidžiant į pakalnes, su upeliais ir tiltais per juos. Pro kaimus, vienkiemius, kertant miškelius ir alksnynus. Autobusas lingavo ir supo keleivius. Doveika klausinėjo visko, ir Agnė jam neliko skolinga. Ji pasisakė išvažiuojanti ilgam, gal net ant visados. Ir Doveika gerokai nustebo.

– Ir negaila palikti saviškių?

– Ne, – lengvai atsakė mergaitė.

– Na, saviškių kaip saviškių. Bet ko nors vis jau gaila, – primerkęs akį, šelmiškai šypsojosi kaimynas, apsimesdamas labai daug žinąs. – Ak, tokio kaip mūsų šalis, menu, tenai nerasi.

– O kas man jis? – ji atsiminė, kaip įlipdamas Doveika kažkam pamojavo. Taip, ten, Basiuliškių tarpvartėje, stovėjo žmogysta, jeigu jis mojavo. Ir gailus kartulys nušleikštino jos širdį. Senis išvažiuoja, ir Monikai visa dienele. Laisvė neribota. O, kad tas žmogelis žinotų! Engtų kailį, koja prisimynęs...

– Tai jau nežinau, ką tas mano vyras ir beveiks? Bus jam liūdna. Galą dar pasidarys, ir aš neteksiu gero darbininko, – susirūpinusį vaizdavo Doveika.

– Nesidarys, nebijokit. Ir kas jam aš, jei jis turi geresnę? Na tokią, oho!.. Ir ten pat, prie vietos...

– Žiūrėk, žiūrėk, tai smarkaus jo iš tikrųjų besama. Sakai, geresnę... Taigi, sakai, prie vietos...

Žmogus pamažu susimąstė. Nutilo. Dar sakė kažin ką, bet jau lyg ne savo liežuvium. Agnė irgi jo nekalbino. Porą valandų trunkanti kelionė prailgo nebesurandant žodžio. Jis kelis kartus ėmėsi laikrodį. Jį užsuko. Dėjosi prie ausies. Laikrodis gerai ir tiksliai ėjo.

DVIDEŠIMT ŠEŠTAS

Kai kam gal vasara atrodė buvusi per daug karšta, persūdyta įvykių ir nesibaigiančių darbų. Bet dabar jau krautuvėlėje nykiai dūzgė užsikorusi musė, ir varpelis virš durų vis rečiau betilindavo. Jei ne grietinės nugriebimo punktas ir vieškeliu du kartu per dieną nužiąs autobusas, šis kampas atrodytų toks, koks jis buvo senojo Baikščio laikais, pasmerktas gūdumai ir ilgų naktų nedaliai.

Šiuo metu gyvybė rodėsi kitose vietose ir kitaip apsiraišydama. Rudens kūlimo talkos jaunuomenė traukė ne mažiau kaip šventadienio išėiga, kaip susibėgimai pievutėje prie klėties, nors tai reiškė ilgą ir sunkų darbą. Garo mašinos švilpimas šaukdavo talkininkus dar dienelei neprašvitus, ir jie visomis kryptimis, iš visų kiemų – ežiomis, laukais, keliukais leisdavosi to balso linkui. Garines pakeitus galingais traktorais, jo urzgimo prisipildydavo visas rudens pasaulis ir kaukdavo, ir maurodavo iki vėlumos.

Ir po to skardus kibinamų mergų klyksmas, ir sutartinė, svyruojant į šalis, susikabinus rankomis ir išėjus į kiemą, tokiu laiku, kai ne tik žmonės, bet ir šunės, šiltai kamuolin susisukę, knarkia. Ir tom pačiom akim iš ryto kiton vieton, beveik nesudėjus bluosto. Jei tik alus geras, jei vakare pabaigtuvėse mašinistas ištraukia iš savo įrankių dėžės alyva išteptą armoniką. Trūksta naginių apivarai, ir miežių akuotų nuėsti sprandai įsidega tokiu karščiu, jog prakaitas išgaruoja dar nespėjęs prisisunkti iš po marškinių.

Lyg apyaušrio metu nuošalioje kluonienoje, pabaigus alinantį nakties darbą, buvo tylu ir ramu Basiuliškėse. Kas liko, tai be skubėjimo ir lakstymo bus atlikta. Kūlimui dar nesiruošė. Javams geriau išsigulėti šiaude ir išnokti, kad be baimės aruoduose sulauktų kito derliaus.

Atvanga atėjo staigiai, kiek nelauktai. Prie jos turima priprasti, kaip ir prie įtamos darbymetėje. Aštri žagrė raikė, ir naujai nusišveitusi verstuvė guldė ir klojo vieną šalia kitos tiesias ir ilgas vagas. Dosniai ir gausiai atidavusi žemė grimzdo užtarnautan poilsin, šiltai apsiklodama juodų vagų apklotu. Šilkinis voratinklio nėrinys, suplėšytas vėjo, pamažu leidosi ant šviežios atverstos velėnos, ją išgražindamas melsvai balto siūlo raštais, nepakartojamai įstabiais. Tereikėjo prikristi ant sausos žolės ir stebėti pasauliui, kaip atrodė žemė, rengiama poilsui, lyg jaunoji, lyg motina, kasmet atgyjanti, atsikelianti su tokia gaivališka jėga, kad jai pasipriešinti būtų beprasmė – vykdyti praamžinojo įstatymo. Kaip giesmė

paukščio širdyje, kaip sakų klodan įsuktas pumpuras, pritilę ir prisnūdę, iki ateis jų laikas.

Kas buvo lengviau ir paprasčiau, kaip sekti, įsitvėrus arklo rankenų, skaudžiai nuobodžioje ražienų platybėje iki miško, kur lapai, lenkdami vienas kitą spalvų turtingumu, puolė ir gulė čezėdami po kojų. Ir atgal tokiu pat žingsniu, atsiremiant parudusio pievokšlio prie upės, prie kūpsančio kupstais ir viksvomis pasišiaušusio liekno. Ir skersai, ir išilgai, neperžengiant nužymėtos ribos. Kažkur klegėjo linksma rudens talkininkų gauja, užavo dulkių debesyje mašina. Ir paukščiai, pasikėlę iš kažin kur, skrido ir nesustodami plasnojo nežinion.

Rūpestis smelkėsi lėtai, beveik nepastebimai, bet užtikrintai pastoviai, tarsi skalsus lietus, prasidėjęs rūku ir lijundra, permerkiąs iki menkausio siūlelio, prisotinąs visus slapčiausius plyšelius ir spragas. Tuštumos nebeliko jo viduje. Jis persiėmė tuomi, pradžioje gerai net nesusivokdamas ir pasijusdamas perpildytas lyg stogo šiaudo birbynė. Ruduo jį svaiginamai purtė ir užraugė nerimu. Jis pajudino įmigusius pojūčius ir tam sutausotas jėgas. Jis buvo dalis nenumaldomo gamtos vyksmo, atliekamo klusniai, nesipriešinant: paukščiams – pakeliant sparnus ir išsikeliant už tūkstančio mylių, medžiams – numetant lapus, vilkui – užsiželdant žiemos gaurus, lokiui – storą taukų sluoksnį. Tegeidžiant apsisaugoti ir išlikti.

Ir Agnė pasileido ieškoti priebėgos. Per ankstyvos šalnos apkarpyta, nusiminimo šešėliais aptamsinta ir sugelta širdimi, kaip ir visų, bėgančių iš savojo krašto. Bet ji nebeususileis vieną auksinį rytą kaip starta geltongūžė į vyšnios šaką apžiūrėti ir atsiimti senąją gūžtą. Niekas kitas nebepereis jos pėdom nužymėtu taku. Jos nieks neatstos čia, toje vietoje, kur taip staigiai prasidėjo vienas audringas pavasaris. Ir kas po to? Keista, neišreiškiami žodžiais baimė, baimė kažko neįsivaizduojamo ir neapčiuopiama, o pajuntamo sąnarių gėla, kaip nujaučiama audra dideliuose nuotoliuose ir be jokių akivaizdžių ženklų, jį supurtė. Akių vyzdžiai išsiplėtė, suvokus negailestingą įspėjimą, kad laikas yra atėjęs ir jam.

Tilius atitoko. Jis turi išeiti. Viešpatie... O kur?

Jis kniostelėjo galva, lyg ūmai prisiminęs atidėtą šalin ir visai užmirštą svarbų pažadą, betgi nenustojusį savo reikšmės ir galios. Gaisras miške tebuvo bjauriai nuvarginęs sapnas. Jis kliedėjo iš nuovargio ir pastangų pabusti. O Agnė tuo metu pasirodė rūsio angoje, kad pati įsitikintų, kaip reikalai yra susiklostę. Nuo tos dienos jie pasidavė skirtinga kryptimi.

Ji pasitraukė tyliai iš šio kampo, kaip buvo pasitraukusi anądien iš kiemo, pamačius juodu su Monika. Ji pasielgė taip, kaip retas tebūtų pasielgęs. Savo vietą ji užleido, bet visa kita pasiliko. Ji – nubrėžusi šviesų ruožą debesų apniauktame dangaus pakrašty, vienu sparnu besiremiančiame į šią tarpmiškės gyvenvietę. Bet ji liko švitėti ir toliau, tartum miško tankmėje seno kelmo pūzras tik pradėdant temti ir vėliau, nakčiai įsigalint.

Labai lengva ir gera turėjo po to pasilikti. Visus rūpesčius išsinešė mergaitė su savim. Tik gyventi ir džiūgauti, ir naudotis gėrybėmis, kurias taip gausiai žarstė neįtikimai palankiai susiklosčiusi padėtis. Ir jokių trukdymų nebesitikint iš šalies.

Bet jis nesidžiaugė. Jis buvo prisipildęs kraupulio, nedrįsdamas prisiliesti piršto galu bet kurioje kūno vietoje, tartum apgirdytas gudriai suvirintomis žolėmis, turinčiomis išvartyti įsiviraujančią ligą. Jausmas, kad yra prarijęs plauką, kad jis įsivėlęs priegerklyje, gomurio gale, jo neapleido visą rytą ir visą dieną. Jis krankštė, spjaudėsi, bandė net pirštu pasiekti ir išimti ar sutelktų seilių gurkšniu nuryti. Ir tai nieko nepadėjo.

Kas nors turėjo tą dieną atsitikti. Savo nuotaika ji labai panėšėjo į aną atodrėkio dieną, kai jis veržte veržėsi iš miško. Kai palaukė jį traukė lyg aukos tykanti nelaimė. O puikią rudens dieną lėmė šis rytas. Miglos sklaidėsi, varinėjamos pabudusio pietų vėjelio, drumstėsi tumulais, krisdamos į žemę. Miško viršūnės skaisčiai nušvito, ir dangus pasitiesė virš jų gėlą ir iki begalybių permatomą mėlynumą. Rasa siūbavo voratinkliuose. Sausos smilgų šluotelės žibėjo, lyg prižertos smulkučių karoliukų. Ir kiekviena ražienos birbynė laikė iškėlusį po skaidrų lašą. Miškai jau gelto visu smarkumu.

Iš tokių dienų susideda gyvenimas. Iš tokių valandų, kurios tik jiems vieniems tepriklauso. Tokią

nuostabią dieną lėmė Doveika savo išvykimu. O tačiau padange plaukė ir ausyse skambėjo keisti, nerimą keliantys garsai. Kas nors turėjo atsitikti, ir darni valandų tėkmė susijauti. Taip oro atmainą pajunta seni ir prityrę žmonės, visą amžių praleidę gamtoje, taip medžioklės sezono pradžią nuodžia miško žvėrys, niekur neišėję iš savo gimtųjų lūžtvių.

Tilius buvo gamtos vaikas. Plačia krūtine atsirėmęs į saulę, į vėtras ir kietomis rankomis įsikirtęs į žemės auglių.

Su nepasitikėjimu jis žvelgė į vyrą, artėjantį nuo vieškelio. Kurs stūmėsi kartu dviratį, vikriai peršokdamas griovius ir išsilenkdamas arimų ir rugiais užsėtų dirvų. Iš viso ko matėsi, jog jis žinojo, ko ieško, stumdamsis tiesiai ir neabejodamas. Ir, pažinus brolių, vietoj palengvėjimo jį suėmė dar didesnis rūpestis. Geros žinios šiuo atveju net iš namiškio jis nesitikėjo.

– Na, tai iš kur tu? – nebeiškęsdamas sustabdė arklius ir šūktelėjo, jam dar esant atokiai.

– Iš namų.

– Kas atsitiko?

– Nieko neatsitiko, – vaikas atsmaukė kepurę, ir jo dantys švietė, paryškinami švelniųjų ūselių. – Juk ketinau kada nors pas jus užsukti. Pasižiūrėti ūkio.

– Ak, ūkio... – Tilius krankstelėjo, išspjaudamas atoslūgį iš dusulio smaugiamos krūtinės. – O maniau, kad kas nors. Kad susirgo ar šiaip negero.

– Iš kur ten? Visi sveiki ir tau linkėjimų siunčia. Aš taip sau. Įdomu.

– Kas čia įdomaus? Daugiau prišneka negu iš tikrųjų? Ūkininkas kaip visi, – negalėjo suvaldyti savo irzlumo Tilius ir pasekė brolio ranką, siekiančią vidaus kišenėn.

– Laišką tau atvežiau.

– Laišką? Man? – tabakas išsibarstė iš sukamos cigaretės. Jis suglamžė popierėlį ir numetė.

– Gal kas įdomesnio? Ar nesakei, kad tuojau pristatytume, jei kartais toks ateitų? O čia, rodos, toks? – teisinosi brolis.

– Parodyk. Ir susuk man dūmą. Mano pirštai sugrubę, kad juos kur... – siekė laiško ir drauge atkišo tabako pakelį.

– Še, aš turiu jau susuktą, – jauniklis ištraukė savųjų cigarečių dėžutę. Ar jis nebuvo ką tik iš miestelio, kad negalėtų pavaišinti brolio kaip visai suaugęs vyras? Bet kad jo pirštai būtų sugrubę nuo šalčio ar drėgmės, tai kažin kaip keista, kai kakta rasoja stambiais lašais. Jis nevykusiai plėšė laiško voką, ir popierius šokinėjo jo rankose. Ar tik vištos nebūsi vogęs šią naktį, meldžiamasis, kad pirštai taip dreba? E, e, čia kas nors ne taip. Tiek daug jau ir jis išmanė.

– Tai matai... – lėtai išsikvėpdamas, skaitė kelintą kartą.

– Tarnybą būsi bene gavęs?

– Iš kur tu žinai?

– Tai numanu iš viršaus.

– Argi?

– Patsai juk išaiškinai. Bet tau sekasi.

– Sekasi... – mėgdžiojosi Tilius. – Kad juos kur velniai! Kad kur...

– Ko čia keikies? Ar nepatinka?

– Keiktumeis ir tu. Dar gražiau.

Jaunuolis nusikvatojo pilna burna. Jis nė nemanė persiimti vyresniojo nuotaika.

– Maniau, jog šoksi ant vienos kojos. O dabar jis... Nesakai, nė kur ir ką.

– Į miškus.

– Į kokius miškus?

– Manai, kad aš žinau? Į miškus, eiguliu.

– Eiguliu? Tai visai neblogai, – džiugiai pasakė brolis. – Jie gerai gyvena. Ko trūksta kad ir jūsiškiui?

– Eik tu po velnių su mūsiškiu ir su visais! Man nesvarbu, kaip jie gyvena. Bet čia rašo, jog vyresniu

eiguliu.

– O kas tas vyresnis? Nesu tokio girdėjęs.

– Ir aš girdžiu pirmą kartą.

Staiga abu pritrūko žodžių. Rūpestis, atneštas su laišku, įsibrovė į jų tarpą kaip trečias, visai svetimas ir nedraugiškas, kurio reikia varžytis, kuriuom negalima pasitikėti nė minutę.

– Tu gali apvartyti dar porą vagų, kad nepradėtų šaukti šeiminkas. Aš palauksiu, – ūkiškai galvodamas, bandė išeiti iš neįtikėtinos padėties svečias.

– Tepasiunta. Kas gali šaukti ant manęs? – didelis ir savarankiškas statėsi Tilius, lyg be jo čia nieko kito nebūtų. – Kiek dabar laiko?

– Bus netoli dvylikos.

– Laikas pietums.

Brolis padėjo atkinkyti arklius ir gėrėjosi jais, neslėpdamas savo susižavėjimo:

– Kad aš tokius turėčiau.

– Kur juos dėtum?

– Tai klausimas, kur dėtum. Kur deda arklius žmonės, jeigu juos laiko?

– Visas avižas, kiek jų tavo žemėje užauga, surytų. Ir tai dar neužtektų. Atsimink, kad tokiems smakams reikia ir duoti, – negailestingai naikino jaunojo brolio svajones apie žirgus Tilius.

Na, na... Gal ir taip. Bet vis tiek malonu tokius gyvulius laikyti. Su jais pavažiuoti ar kur pajoti. Viskas domino jį, visko klausinėjo. O Tilius atsakinėjo puse burnos, skubindamas apsiliuobti. Jis nėjo nė vidun ir išsitraukė nuo prieklėčio savo dviratį.

– O kur tu ruošiesi? – paklausė sunerimęs berniukas.

– Tave palydėsiu ir užsuksiu pas eigulį pasiteirauti.

Kad jis dar nesiruošė keliauti. Jam visai neskubu. Kartą atvykęs, jis norėjo kaip reikiant susipažinti su vietove. Juk tam ilgai ruošėsi ir laukė progos. Ką? Jis beveik varyte išvaromas? Tilius pasišiaušęs ir taip atšiaurus, lyg pavydėtų. O ko čia? Jis neatsikąs ir nepaglemš jo vietos. Gali būti ramus. To jis nesitikėjo. Ir ūkis – tarytum išmiręs. Kur šeiminkai?

– Doveika į miestą išvažiavo.

Bet jaunuoliui rūpėjo ir šeiminkė. Ji gal daugiau negu kas kitas. Jis jau buvo tokių metų, kad kalbos ir užuominos jo vaizduotę kaitino iki raudonumo. Ir ji kartu išvažiavusi? Ne, biesas žino, kur ji lindi. Pagaliau ko čia klausti, ar jis ją gano, ar tai jo reikalas žinoti, kur ji, šeiminkė? Tilius ir broliui jos pavydėjo.

Jie sustojo prie keliuko, atsišakojančio eigulio pasodon.

– Ką pasakyti mamai? – pabaigė galutinai nenusisėkusią išvyką brolis.

– Aš pats netrukus parsirasiu. Na, ką? Nieko ypatingo.

Eigulio tuo tarpu jis nerado. Turėjo palaukti valandžiukę, kol pašaukė iš klojimo vaikas. Jį kvietė už stalo sėsti ir kartu papietauti.

– Nesisėsiu, ir nesivarginkit dėl manęs. Noriu kai ko paklausti.

Ir jis paklausė.

– Vyresnis eigulys? Tai žvalgas, – atsakė eigulys.

– Argi žvalgas? – kažkaip neįtikimai pasigirdo Tiliui.

– Taigi. Dabar tik pakeitė pavadinimą. O pareigos tos pačios. O kam tau prisireikė?

– Tai mane liečia.

– Tave? – eigulys padėjo šaukštą.

Tilius patvirtino galvos linktelėjimu.

– Kaip tai?

– Tas popiergalis, – jis ištraukė apglamžytą laišką ir padėjo kaip tik prieš jo dubenį.

Eigulys pavartė, atsikėlė iš užstalės ir nuėjo prie lango, nors šviesos ir vietos buvo pakankamai ir ten,

kur sėdėjo. Jis skaitė pašnabždom, vis pašnairuodamas į šoną.

– Rupūžyte! Juk tarnybą gavai?

– Taip išeitų.

– Ką? – prisimerkė Baikštys, tartum gerai nenugirdęs.

– Taip čia rašo.

– Skaityti aš moku. Bet kaip čia tau išėjo? Ar tu dėdę turi, ar ką?..

– Ką aš žinau?.. Kokį dėdę?.. Padaviau prašymą, išeidamas atsargon, ir viskas. Ir pamiršęs buvau. Tik kažin, ar verta ko nors?..

– Ką? – vėl riktelėjo eigulys.

– Toji vieta, klausiu, – varžydamasis muistėsi ant suolo Tilius.

Baikštys nusikeikė sklandžiai ir sultingai, kaip temoka žmonės, amžių leidžią gamtoje ir susitinką tik su tokiais pat. Tai, ką jis iš to vaikinio išgirdo, ir apskritai jo keista laikysena buvo niekas kitas kaip įžeidimas taurios miškininkų bendruomenės. Būdamas jos ištikimas narys, kad ir žemiausio laipsnio, šoko narsiai ginti.

– Duočiau tau į snukį už tokias šnekas, tai ir žinotum, – pasakė jis ir kreipėsi į žmoną. – Įleisk birbilo. Kąsnio negaliu nuryti.

– Kad jau suskobęs, net žandus suka, – supeikė alų Baikštienė.

– Tai paieškok ko kito.

Moteriškė paieškojo ir surado miško uogomis uždažyto skysčio. Jis žandų nesuko, o trenkė kaip kūle į pakaušį.

Ar verta? Tai tokia puiki tarnyba, kad apie ją kalbant, reikia kepurę nusiimti. Žvalgas – beveik tas pats, ką ir girininkas, čia jau tarnautojas, skiriamas departamento. Penkta kategorija, vyruti. Butas, kuras ir šviesa. Švilpauji sau po mišką. Nes koks gi ten darbas? Nors Tilius žegnojosi, jog jis čia niekuo dėtas, bet Baikščiui visgi atrodė daug nepaprasciau. Be praktikos, be nieko. Ir į žvalgus. Gilią šaknį kažkas knisa jo užpakaly.

Gal ir pavydo kiek jautėsi seno eigulio nuotaikoje. Ir drauge jį siutinte siutino jauno vyro abejingumas ir nerodoma pagarba. Gauti tarnybą šiuo metu, ir dar valdišką – reikia pasiutusios laimės.

– Aš visad maniau, kad tu iškrėsi mums kokią nors šunybę. Vyras – ne su pirštu dirbtas. O, kaip tau tiks žalia miškininko uniforma! Mergos smaugsis ir žudysis dėl tavęs.

– Užtenka, užtenka, – nebeiškentė žmona. – Bent prie mergaičių prispaustum liežuvį.

– O Doveika, – lyg negirdėjęs, varė savo vyras, – galės pasiieškoti kito. Per didelė jam garbė turėti tokį bandininką, kurs už jį patį vertesnis.

Taigi. Turbūt jau teks jam pasiieškoti kilo. Taip jau išeina.

Tilius grįžo, nepalengvinęs sau naštos. Priešingai – ji dar bjauriau ir kebliau įsiremė tarpumentin, išklauius tiek pagyrų jo būsimai tarnybai. Eigulys – sušiuęs ir neatsakingas gaivalas ir pliauškalas pirmos rūšies. Jis, ir vidurnaktį išverstas iš lovos, pasakytų tą patį kaip išmankštintas kareivis, nes nieko daugiau nežino.

– Brolį palydėjau, – pasiteisino Monikai, priekaištaujančiai dėl vėlavimosi pietums.

Gerą valandą jis buvo sugaišęs. Šeimyna pavalgiusi ir išsiskirsčiusi. Jo dalis vėso ant stalo. Ir šeimninė stovėjo, pasikaišiusi prijuostę, skarele parišusi plaukus.

– Kodėl neatsivedei brolio pietums?

– Nemaniau, kad jis būtų alkanas. Kodėl?

– Svečias, vaike. Taip negražu. Turėjai pakviesti.

– Apsieis. O be to, jis labai skubėjo. Biesas žino, kur trankosi. Pamatė mane ariant ir užsuko.

Aha. Tai, vadinasi, ji viską matė. Šeimninė be priekaištų. Nuo jos akių nieks nepasislėps. Ji stovėjo, ranka įsisprendusi šonan, ir žiūrėjo. Tiliui šaukštas pradėjo painiotis tarp dantų, lyg ji būtų skaičiusi jo kąsnius. Jis atsistojo.

- Dailus bernas tavo brolis.
- Prieš metus kitus lakstė paskui karves.
- Ir panašus į tave. Jūs turbūt visi medžio aukštumo?
- Ne. Aš pats žemiausias.
- O Viešpatie! Kokia veislė!

Ar gera, ar bloga tokia veislė, kur vyrai siekia pastogę savo ūgiu, ji vis tiek niekuom ne pranašesnė, kai reikalai susimaizgo. Tilius manė, jog šiuo metu jam būtų geriau susitraukus ir susirietus kaip žirnių kirmėlaitei ankšties kamputyje. Ilgomis rankomis ir kampuotais pečiais tik sukliūsi, lįsdamas per spragą, apnarpliotą spygliuotomis vielomis.

– Senelio nėra, – tarė ji pašnabždom, koketiškai primerkdama akis, susiaurindama jas į du juodus gilius brūkšnius kaip jauna išdykėlė, žaidimų draugė, slaptai mesdama vylingą pažadą. Ir, pravėrusi drėgnas, bejėgiškai atsiduodančias lūpas, konvulsiskai godžiais pirštais kedeno jo plaukus. Už sienos, mergų kambaryje, krabždėjo. Bet kada galėjo prasiverti durys. Ir ji išnaudojo laiką, suremtą iš visų pusių pavojų ir netikėtumų, prisispausdama geismo šiurpu sukrečiamu kūnu, apsikabindama nirtulingu glėbiu ir bučiuodama.

– Aš turiu tau ką pasakyti. Vėliau. Gerai? – taip pat staigiai atšokdama, sunkiai atgaudama kvapą, pasakė ji.

– Gerai.

– Bet tu išgėręs? – lygino savo balsą Monika.

– Tas eigulys pamatė ant kelio stovint ir pašaukė. Kažkokio vyno ne vyno užpylė, – melavo toliau Tilius.

Monika brangi – norėjo pasakyti. Ir dar daugiau, ko nebesutalpino savyje. Jis vilgė gomurį, žodžiai vėlėsi lyg pakulos burnoje, ir jis springo, negalėdamas jų nė ištarti, nė nuryti. Jis rėmėsi pečiais į durų staktą. Kojas nusmelkė negalia. Jas traukė svarsčiai – po šimtą kilogramų kiekvienas. Niekad jos nematė gražesnės, net tada, kai buvo išsipusčiusi išeiginiais rūbais. Kai įsiveržė prietemoje į jo kambarį, kai švitėjo auskarai ir akys degė kažin kuom, niekad nematytu. Ir labiau gundančios ir geidžiamos – net tada, kai sulaikė jį ant kelio, kai jie puolė po eglėmis, jų juodon besotėn pragaistin.

Jis uždarė duris ir dar atsisukęs patikrino, ar jos sandariai susivėrė. Už jų liko šeimininkė. Ne. Kažin kas daugiau. Jokios šeimininkės, pačios geriausios pasaulyje, niekas taip nesigailėjo. Net mirusios. Nes, iš kapų grįžtant, jau tą pačią dieną baigiama apsiprasti su mintim, kad ji palaidota. Kad amžiams užkasta. Ir amen.

– Kokis velnias tave apsėdo? Ar taip tave nugirdė eigulys savo žoline, kad tu nebesiklausai, ką aš sakau? Tiliau, kas atsitiko? – ar ji taip pasakė, ar jam tik taip pasigirdo. Jis tą atsiminė kiemo viduryje, prie šulinio su cementiniais loviais gyvulių girdymui. Jis stabtelėjo ir įsižiūrėjo į žalėsiais aptrauktas lovių sienas, mirkstančias iki pusės vandenyje. Ir nenugalimai traukė pažaliavęs vanduo panerti galvą, perštinčias akis. Ar, bent pavilgius delną, perbraukti kaktą. Jis stovėjo kiemo viduryje lyg turgavietėje neparduotas ir apleistas daiktas, betgi sekamas šimtų akių iš visų aplinkinių langų.

Taip negerai, labai negerai. Ką nors reikia daryti. Ir nors kartą padaryti tinkamai. Ar jis tik neprivėrė jos rankos, užtrenkdamas duris? Per smarkiai jas uždarė. Ir negerai elgėsi, kalbėdamas taip šiurkščiai su ja, tartum ji būtų ta, kuri vien blogo tegeistų. Ji ne tokia. Monika, tu gali patarti. Tu šį tą išmanai. Ir daugiau negu tavo vargšas samdinys. Imk ir pasakyk, ką mums daryti, nes kitaip bus blogai, labai blogai. Mus tai abu liečia, aš manau.

– Monika, Monika, ką aš darysiu be tavęs? Kaip aš išsiversiu be tavęs? Ką tu padarei su manim? Ką tu padarei iš manęs? Nežinau, nežinau... – tą patį kartojo, užsirėmęs ant arklių gardo apytuščiame tvarte, galvą įrėmęs į sieną, sugniaužtame delne žvangindamas apinasrius. Vienu metu suabejojo, ar kas jo nesiklauso ir ar ne per garsiai ištarė žodžius, kurie galėjo nuaidėti kaip šūviai vidurnakčio tyloje. Gyvuliai ramiausiai šlemštė pašarą. Net nepasisukdami jo pusėn. Lygiai gerai jie jausis ir vėliau, kai jau bus kas nors

atsitikę. Bet čia nieko neatsitiks, čia niekas nepasikeis. Kregždės vėl iš naujo šaudys pro durų viršų ir molinius lizdus pripildys cypsinčių jauniklių. Kaip buvo vasarą ir daugelį vasarų prieš tai. Jo šešėlis tik kuriam laikui tebus aptamsinęs vieną šios vietos dėmę. Ir viskas.

Jis tramdė save kaip įmanydamas, suleisdamas nagus į delną, sukąsdamas lūpas dantimis, kad rėkte neišrėktų gūdaus nevilties skundo, aštriais peiliais surėmusio ir neleidžiančio pakrutėti. Jis tik dejavo gailiai ir patylomis kaip vaikas, pasimetęs ir paklydęs ir pajutęs visą klaikumą nakties, miško ir pamažu, bet užtikrintai sėlinančių vilkų. Jis varžėsi ir gėdijosi savo bejėgiškumo, nepasitikėdamas nė vienu erdvės centimetru, neturėdamas kam pasisakyti, neišmanydamas, kaip palengvinti sau. Būdamas vienas ir būdamas toks menkas klaikiai didingoje praradimo akivaizdoje. Kaip būtų gera, kaip būtų lengva, jei ne tai, jei jo taip nemylėtų. Jei jis nebūtų pažinęs ir paragavęs mirtinai saldaus gėrimo, užliejusio akis ir protą, visą žemę nudažiusio neįtikimai žalia spalva, kokios neturi joks gaivališčiausias pavasaris. Jis dar nebuvo pasisotinęs, dar neatsigėręs, tebebrido su kiekvienu žingsniu vis tirštėjančion miglon, už kurios nieko nėra, kuri baigiasi, lyg peiliu nupjauta, ir išnyksta, visiškai išsidalindama beribėje.

Ir visa tai nuplėšti vienu trūkiu?

Gerai. Nuplėšti ir visko netekti. Vienu trūkiu, vienu brūkštelėjimu – išėjimu kažin kur, kur visiškai tuščia. Nes negali būti to, kas nepakartojama, kas tik kartą gyvenime. Ir tik vienoje vietoje, lemties pirštu nurodytoje. Ir todėl privalomoje išgyventi giliai, kaitriai ir iki galo. Be prieštaravimo, be pasipriešinimo, klusniai ir su dėkingumu palenkiant galvą ir nuskęstant svaigime.

Pasisėjau balandėlę daržely...

O Raudonasis Petras ką pasakytų? Vaike – pasakytų Petras – ar tau galvelė apsisuko, ar tu dar neišsipagiriojai? Tiesa, per daug buvo nugerinama, trupučiuką per daug. Visa vasara vien latravojimas ir pagirios. Kartais ir be piktos mįslės imi ir padaugini. Bet kai ateina laikas dirbti – mes dirbame, jog vilnos dulka. Suprantama, kad reikia viską mesti ir važiuoti. Gražiai pagyvensi, ir mes tau to nepavydime, o visa širdimi linkime.

Kas tokie jūs? Tugaudis, Každaila? Kas dar? O pasakyk, ar tu kada girdėjai tokią dainelę, ar tau ją kas dainavo taip, kad jos jau amžiams nebeišmuštumei iš savo galvos? Ir išgirdęs kristumei prie žemės, ir priglaustumei ausį lyg prie širdies savo mylimosios. Ir virpėtumei visas kaip lapelis vėjo pagairėje? Štai toji dainelė:

Pasisėjau balandėlę daržely –

Balandėlės nė daigelis nedygo...

Tokios dainelės nieks jam nedainavo. Kas tiesa, tai tiesa. Bet jos ir nepasigedo. Jis turėjo savo ir ją kitiems padainuodavo. Prašau, jeigu nori:

Tavo žalias vainikėlis

Nuruduos, nuruduos –

Mano juoda kepurėlė

Kaip juodavus, taip juoduos...

Raudonasis Petras daug dėl to nesivargino. Jis pasiliko tuščias ir visad laimingas. O ar tu negali – kepurėlę ant šalies ir į kitą darželį? Ne, Petrai, taip neišeina. Ko negaliu, tai negaliu. Kad tu žinotumei, kaip mane skaudina vien tokia mintis, tai taip nesakytum. Ima baimė, kad neištversiu tos nykumos, kuri mane būtina apims, ir pasidarysiu galą, ar iš tos tūžmasties kitą nugalabysiu. Tai taip tik atrodo – netiki Petras. Taip gali būti. Nežinai, koks jaukalas iš manęs. Nieko gero – vien tik kvailystėms pasinešęs. Patsai

už save nė penkių centų nestatyčiau. Surimtėsi ir užmirši – tikina jis. To tai nesulauksi iš manęs, kad užmirščiau. Tai turėčiau savo širdį ištraukti per gerklę ir padėti. E, širdis, širdis – tyčiojasi Petras – susirasi kitą, lyg mergų sviete kada trūko. Nesusirasiu, Petrai, tokios jau niekur nerasiu, nes tokia tik viena. Vargas man.

Petras atsikrankštė, kaip ir pasiruošdamas ką rimtesnio pasakyti. Žinai ką – tarė jis – kad tu būsi gerokai subobėjęs paskutiniu metu. Net negražu klausytis. Ką padarysi, kad toks nelemtas mano būdas. Pačiam dėl to nesmagu. Tai susispausk. Suimk save į nagą – moko Petras. Kad neišeina, kiek bandau, vis neišeina, mielas Petriuk. Toks jau aš nevaleika apsigimęs. Vyras kaip mūras, ką tu niekus – pliekia Petras. Toks jau čia vyras. Tik iš pažiūros. O kai ką rimtesnio, ir nebėra to vyro. Va tai tau. Įsikalbėjimai, daugiau nieko – netiki jis. Ne įsikalbėjimai, o taip visada man atsitinka. Per giliai griebi, štai kas, o reikia iš lėto, paviršium, nuosaikiai, ot taip, tai niekad nenusvili pirštų – rodo jis. Bandžiau ir tai, bet vis tas pats velnias. Kur išeis, jei esu sugadintas amžiams. Nė ūkininkas, nė darbininkas. Mokytas ir ne iki galo. Kad bent amatą kokį mokėčiau. Siūčiau batus arba arklius kaustyčiau kalvėje, kaimo gale. Su mokslu nieks negimė. Padaužysi metus kitus priekalą ir turėsi duoną – greitas patarti Petras. Netraukia. Be to, vis neprisiruošiu. Ir pritingiu. O kuom būti, ir nežinau. Būk eiguliu – trumpai ir drūtai kerta jis. Taigi, būk. Bei tai reiškia, jog turiu prarasti tai, ką turiu. Vaike, nenoriu tavęs gąsdinti, bet pasakysiu atvirai, kad tu viską prarasi. Viską, įsidėmėk – grasinamai pakilo storas ir bukas, nuo pypkės parudavęs Petro pirštas. Kaip tai? Nugį neapsimesk suvisai kvailučiu. Ar tu nieko negirdėjai apie tokį senelį, vadinamą Doveika? A? Girdėjai, šelma, ir jo jauną, gražią žmoną paviliojai. Tai žinok, kad jis gerus šautuvus laiko savo troboj. Ir pačiais stambiausiais šratais jo muškieta užtaisyta, lyg vilkams ar šernams. Ir kabo parankiui, kaip sakė šlubis Laurynas. Senis kai ką nuuodžia – šnabždėjo prisikišęs Raudonasis Petras jau visai nejaukiai. O Jėzau! Taigi, taigi, įsidėmėk. Vienas kartas nemeluos. Turėtum pats tai nujauti – baugino. Aš nujaučiu. Iš pat ryto kažin koks bjaurus nujautimas kaip slogutis naktį, tartum keliais eitų kas per krūtinę. Trūksta oro, noris bėgti, atsikvėpti. Bet ir vėl negali. Galėsi, nėra čia ko. Tik susiimk, ir op – per griovį – labai draugiškai padrąsino Petras. E, prakeikimas! Visad kas nors įvyksta ne laiku, tada, kai negalima pasinaudoti, nenuplėšus šašo, nepagilinus žaizdos. Neapsieinama be gilaus pjūvio. Ir drauge bet koks laimėjimas nublanksta, netenka savo verlės. O sako, jog laime pasiutusią turiu. Jokios laimės, lik nedalią.

Raudonasis Petras ištiesė savo leteną, patakšnojo per petį. Vadinasi, nenusimink, bus gerai, tik laikykis. Tikra, draugiškai nemeluota šypsena prasišiepė jo nurūkė ir nuo kandiklio nudilę dantys. Galvą įtraukęs, kerėpliškai nerangus, apsisuko ir nuėjo. Melsvas dūmelis draikėsi apie jo juodą kepurėlę. Jis mažėjo, nyko ir sudilo parudavusioje Vilkijos pievoje, ten toli, Laumakių pašventoriuje, prie jo kasamo griovio.

Balandėlės nė daigelis nedygo, balandėlės nė daigelis nedygo...

Ir vakaras buvo jau čia pat. Jis lydėjo gėstančią saulę taip, lyg ją regėtų paskutinį kartą. Gal paskutinį kartą šioje vietoje. Nes laiko nedaug. Jeigu eiti, tai eiti ilgai negaištant. Ir iš karto pabėgėti kuo toliausiai, kad nė aimanos, nė priekaištų nesigirdėtų. Ten jau – kaip Dievas duos.

Jonas ruošėsi talkos pabaigtuvėms pas tolimesnį kaimyną, kur visą dieną darbavosi Basiuliškių žmonės. Jis gundė ir Tilių kartu patraukti, nes ten būsią linksma. Vaikinas svarstė, kaip jam atsiskaityti su šeimninuku. Padėti ant stalo laišką. Taip. Autobusas jau grįžo iš miesto. Bet ko skubėti? Kol laiškas kišenėje, kol neatskleistas kitiems jo turinys, jis tebebuvo savo vėžėse, savo kely. Ir nuo to jam linksmiau pasidarė, tartum sužadinus menkutę vilties kibirkštėlę. O gal dar kas nors ir kaip nors?.. Gal to nereikės? Jis manė gerai pasielgęs išvengdamas šeimninukės, kol dar nebuvo grįžęs Doveika. Taip bus nustumta viena dienele. O gal ir kita? Jis nuėjo šeimyninėn ir atsigulė savo lovon. Garsai nyko iš kiemo vienas po kito, ir po valandėlės, su įsigalinčia tamsa, jis jautėsi lyg apleistame name, viduryje dykynės, atsileidžiant įtemptiems raumenims ir juos užliejant atvangai, lyg snauduliui.

Bet Lauryno jis neturėjo išbraukti iš gyventojų tarpo. Jis atklišeno iš nežinia kur ir pasiliko už durų. Ir nesiruošė eiti vidun, tartum dar ko laukdamas. Ne. Jis šnekėjosi ir barėsi pusbalsiu ir storai dudendamas,

kaip visad nepatenkintas savim ir visu aplink. Durų klingė krabždėjo, lyg ant jos būtų uždėta nerami ranka. Plyšys pamažu didėjo, ir jame vėrėsi statmenas vakaro dangaus brūkšnys. Tučtuojau jį uždengė juodas siluetas. Greičiau, negu jis spėjo pažinti ir atsisėsti, jį atsirado prie lovos ir pritūpė.

– Miegi?

– Kur ten.

– Berniūkšti mano, tu net nenujauti, kokią nuostabią žinią tau atnešu, ši naktis mums vieniems tepriklauso...

Kaip tai? Jis sėdosi taip staigiai, jog vos nepargriovė jos, priklaupusios ant grindų.

– Senis negrįžta. Štai laiškas, paskaityk.

– Per tamsu. Be to, juk sakei, kad negrįžta, – jis palietė standžią popieriaus skiautę ir kitą panašią juto savo kišenėje.

– Aš nebegalėjau nustygti ir atbėgau, kad ir tu žinotum. Kiek vėliau tu ateisi pas mane ir rasi viską paruošta mūsų meilės nakčiai, – ji stabtelėjo atsikvėpti, genama dusinamai turtingos įvykių eigos. – Ir pamatysi, kaip esi laukiamas ir kaip viskas lik tau vienam. Tik tau... Ir ką dar tau pasakysiu...

Nieko daugiau nebetroško, nes visko buvo per daug. Kaulinis spyglys susmigo taip skaudžiai ir taip giliai, jog jis vos nesuriko. Jis siekėsi jį išplėsti ir numesti. Ir ištraukė laišką.

– Ir man atnešė laišką...

– Tau? Iš kur?

– Perskaityk.

– Nemoku tamsoj. Ką čia rašo?

– Tarnybon kviečia.

– Nesąmonė.

– Kodėl?

– Mes apsieisim be jos.

– Kas mes?

– Tai mudu, jaunuoli mano.

– Tai tik mane liečia, – naiviai pasakė jis.

– Ne. Nes tu ne vienas. Aš esu tavo. To neužmiršk.

Kažin kas grasaus ir nenumaldomai kieto atsišaukė tame šnabždesy. Visą kambario erdvę užpildė tie žodžiai. Pati mintis jau buvo garsiai rékiantis ir nusiaubiantis gandas.

– Taip... – patvirtino Tilius.

– Mesk tą popierėlį.

– Numesti nesunku, bet tai labai svarbu, Monika.

– O ką jis tau žada?

– Tarnybą. Eiguliu. Ne, vyresniu eiguliu, arba žvalgu.

– Ir tu mane paliksi dėl to, kad būtumei eiguliu?

– Ne... – jis purtė galvą, pasiruošęs ją suaižyti savo dideliais ir kietais kumščiais. Petrai, Petreli, ką gi tu dabar pasakytumei? Ką gi tu dabar, senas valkata ir paleistuvi? Ar tau kada teko taip nešti savo juodą kepurėlę? – Aš noriu pradėti gyventi. Bijau ir pagalvoti. Aš neįsivaizduoju, kaip išsiversiu be tavęs, Monika, ir čia dabar tokia velnystė... Tu supranti gerai mano padėtį.

Ji sakėsi nesuprantanti.

Kodėl? Bet juk tai vartai į gyvenimą. Jeigu pro juos tu praeitumei – kažin kur toli, Laumakių pašventoryje, ant kastuvo koto užsirėmęs, ilsėjosi Raudonasis Petras.

– Ar ne laikas man pradėti savarankiškai? Ir pačiam šį tą turėti?

– Tu turi mane. Ar tau neužtenka?

– Aš to nesakau. Labai daug. Tai per daug man...

– Tiliau, Tiliau... – kuždėjo jį, glausdama savo veidą prie jo neskusto žando, glostydama delnais taip

švelniai, kaip tėra liečiamas pats trapiusias žiedas, kaip glaudžiamasi prie gležniausio kūdikio.

– Kodėl tu mane myli? – laimės šiurpo persmelktas, sudejavo vaikinai. – Kodėl tu mane pasirinkai?

– Tai visai nesvarbu. Yra taip, kaip yra. Ir taip turi būti.

– O aš? Kas man?

– Tu myli mane?

– Tu žinai.

– Mes negalime skirtis.

– To ir bijau.

– Baikim tą pasaką. Gerai?

Jis sunerimo atsiminęs, kad žmogus sėdi už durų. Ir kad kiekvienas garsas sunkiasi pro plyšius, pro sienas ir pasiekia svetimas ausis.

– Dėl jo? Gali būti ramiausias. Jis patikimesnis sargas už bet kurį šunį.

Jie pamiršo laiko tėkmę, nugrimzdę ir užsiėmę vien savim. O jis lašėjo, tiško apskaičiuotai tiksliais lašais ir pildė iki sklidinimo talpų ir juodą nakties indą. Jame galima buvo nuskęsti ir išnykti, nepaliekant pėdsakų. Ir minutę vėliau jis galvojo, kaip užsikabinti rankomis už krašto ir sulaukti ryto. Ir po minutės kitos, kaip ir kiekvieną kartą, remiamas sąžinės maudulio, manė darąs ne tą, ką reikėtų. Ir kad kitas gal pasielgtų kitaip ir geriau.

– Jau turbūt gana vėlu? Mes netrukus eisime, – pasimetusiu balsu, lyg būtų pramiegojusi kažką svarbaus, prašneko Monika, atsisėdama lovoje.

– Bet palauk... Tu ketinai man ką pasakyti, – tartum vilkinimas būtų jo išsigelbėjimo takelis.

– Vėliau, mano mielas,

– Vėliau...

– Aš užgesinsiu šviesą savo kambaryje. Taip tu žinosi, kad viskas gerai, ir ateisi.

– Pasakyk, – suspausdamas jos pečius, prašė Tilius.

Ji sugraibė jo ranką patamsyje ir prispaudė prie krūtinės. Jis pajuto kažin ką artėjantį, skubantį ir sustojantį per sprindį.

Ir laukė kvapą užgniaužęs.

– Mes turėsime kūdikį.

– Mes? – krūtinė švokštė, išleisdama orą.

– Taip. Mudu... Ir tau tik džiaugtis belieka. Nes senelis bus amžiams suramintas. Kai jam pranešiu, jei ir nekris iš džiaugsmo, tai vis tiek ilgai netvers. Jis sprogs iš puikybės, kad laukiasi sūnaus.

– Ar tu esi tikra?

– Dėl ko?

– Kad, na, kad... tai ne jo?

– Kvailys! – ji atšoko ir buvo pasirengusi tēkšti delnu į veidą. – Ir begėdis.

– Galbūt... – jis nesidžiaugė. Ir net nežinojo, kas tinkamiausia tokiu metu.

– Kaip tu gali šitaip, Tiliu? – skaudžiu priekaištu prabilo, nuleisdama galvą ant peties. – Myliu tik tave.

Ir viską, dariau, kad kitaip neatsitiktų. O tu, matai...

– Ak, ne tai. Nurimk. Bet vis tiek negerai. Labai negerai.

– Kas?

– Vaikas turės jo pavardę. Ar aš galėsiu pasakyti, kad štai čia mano kūdikis?

– Galėsi. Tik trupulį kantrybės. Mes turime išverti, mes turime sulaukti savo laiko. Jis ateis netrukus.

Sakau tau.

Jį supurtė baimė. Kojų apačios svilo nuo jos.

– Aš bijau... Geriau mes bėkime iš čia. Aš dirbsiu, ir mums visko užteks. Monika, tu pagalvok. Ką mes turėsime, tai bus grynai mūsų. Dabar kaip tik gera proga, – jis patsai nustebo, tokios nuostabios minties apimtas.

– Tss...

Jie sustingo patamsyje. Šunes džiaugsmingai unkštė. Žingsniai bilsnojo kiemo grindiniu.

Tilius apgrabė lango kabelį, atkabino ir pamažu pravėrė. Vėsa siūbtelėjo vidun. Žingsniai sustojo prie durų.

Marius Katiliškis, *Miškais ateina ruduo*, Vilnius: Vyturys, 1991, p. 65–75, 133–147, 271–321.